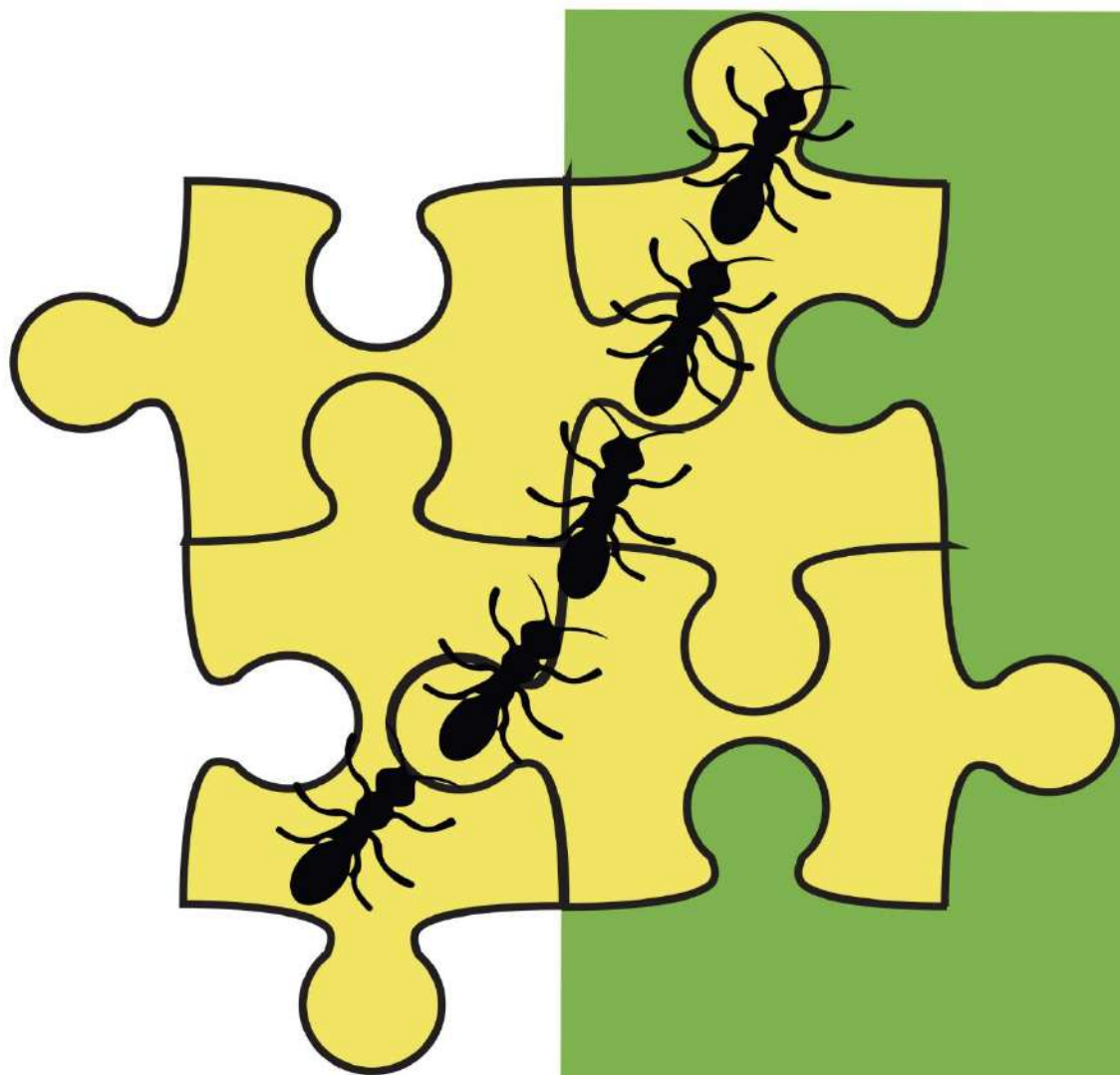

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ :
ΤΡΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ EUCLIDES ANDRE MANCE

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ : ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΓΚΑΓΚΕΛΗΣ

Η μετάφραση έχει γίνει από την αγγλική γλώσσα. Πρόκειται για τα κείμενα:

- 1) Solidarity Economy
- 2) Solidarity-Based Cooperation Networks
- 3) Solidarity-Based Productive Chains

Η σελίδα που μπορείτε να βρείτε τα κείμενα στην αγγλική γλώσσα είναι η παρακάτω:

<http://solidarius.net/docs/>

Μετάφραση κειμένου: Βαγγέλης Γκαγκέλης

Επιμέλεια κειμένου: Χριστίνα- Μαριλύ Μπουρμά

Εικόνα εξώφυλλου, αισθητική επιμέλεια: Νίκη Πεκιαρίδου

Αναφορά Δημιουργού – Μη Εμπορική Χρήση – Παρόμοια Διανομή 4.0

Ψηφιακές Εκδόσεις: Dirty Κβάζαρ,

Επικοινωνία: dirtykvazar@gmail.com

ISBN 978-618-00-19148

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 4

1

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 7

2

ΔΙΚΤΥΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΟΥ ΒΑΣΙΖΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ 32

3

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΛΥΣΙΔΕΣ ΠΟΥ ΒΑΣΙΖΟΝΤΑΙ
ΣΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ 41

Στο πλαίσιο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής οικονομικής κρίσης που ξέσπασε το 2008, η Ελλάδα, δέκα χρόνια μετά, βρίσκεται στο επίκεντρο των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων της. Απέναντι στα μέτρα λιτότητας και στις οικονομικές αναδιαρθρώσεις αναπτύχθηκε μία πολύμορφη δράση αντίστασης η οποία φαίνεται να ξεπέρασε τα όρια των παραδοσιακών ρεπερτορίων δράσης της διαμαρτυρίας. Ολοένα και περισσότερες εναλλακτικές πρωτοβουλίες και συλλογικότητες που αναπτύχθηκαν μέσα σε ένα διευρυμένο περιβάλλον κρίσης επιχείρησαν να αναζητήσουν τρόπους δημιουργικής αντίστασης, δίνοντας έμφαση σε συλλογικές πρακτικές της καθημερινότητας.

Μέρος αυτής της δυναμικής φαίνεται να είναι η εμφάνιση αυτόνομων συλλογικών εγχειρημάτων που δραστηριοποιούνται με συνεταιριστική μορφή σε διάφορους τομείς του εμπορίου, των ανταλλαγών, της παραγωγής και των κοινωνικών υπηρεσιών. Η ανάδειξη αυτού του ποικιλόμορφου κοινωνικού τοπίου συγκρότησε ως ένα βαθμό το φαινόμενο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην Ελλάδα όπου τα εγχειρήματα που το οικοδομούν, παρόλο το μεγάλο εύρος τους, εντάσσονται σε ένα πλαίσιο διαφορετικό από αυτό της κυρίαρχης οικονομίας.

Η διαφορετικότητα αυτή έγκειται στο γεγονός ότι οι αναπτυξιακές στρατηγικές που ακολουθούνται, επιχειρούν να αμφισβητήσουν τη συνεχή ανάπτυξη του καπιταλιστικού οικοδομήματος στοχεύοντας στην άμεση σύνδεση της οικονομίας με τις κοινωνικές ανάγκες. Η «τοπική ανάπτυξη» των δομών αυτών προωθεί την αλληλεγγύη και βασίζεται σε κοινωνικές πρακτικές που περιλαμβάνουν τη βιώσιμη ανάπτυξη της κοινωνίας, τη διατήρηση των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων, την ισότητα και τον σεβασμό της διαφορετικότητας. Αυτό το φάσμα δράσης αναδεικνύει την έννοια της ανάπτυξης ως μία ενδογενούς στη διαδικασία αλληλεπίδρασης των εγχειρημάτων στο πλαίσιο της αυτόνομης κυκλικής οικονομίας τους.

Ένα βασικό στοιχείο των εγχειρημάτων αποτελεί η προσπάθειά τους να επεξεργαστούν τόσο μεταξύ τους όσο και δημόσια τις πρακτικές και τον τρόπο λειτουργία τους. Η συγκρότηση δικτύων είναι μία χαρακτηριστική έκφανση της εξωτερίκευσης των συλλογικών πρακτικών τους. Ωστόσο λόγω μιας σειράς προκλήσεων που αντιμετωπίζουν, κυρίως όσον αφορά τη βιωσιμότητα, φαίνεται να αδυνατούν μέχρι στιγμής να αναπτύξουν ένα πυκνό συνεργατικό οικοσύστημα. Ο κοινωνικός αντίκτυπος των δικτύων είναι σχετικά μικρός, παρά την αρχική δυναμική τους εμφάνιση.

Η αδυναμία της συστηματικής διάχυσης των πρακτικών και αξιών του συνεργατισμού, τη στιγμή που η βαρβαρότητα παγκοσμιοποιείται μέσω της καπιταλιστικής ανάπτυξης και επιβολής, αναδεικνύει με επιτακτικό τρόπο τον προσανατολισμό που χρειάζεται να έχουν τα εγχειρήματα που οικοδομούν μία μετα-καπιταλιστική κοινωνία. Αυτή η κατεύθυνση θα πρέπει να διερευνήσει τις διαδρομές σύνδεσης της έννοιας της πολιτικής με την παραγωγή αποβλέποντας στη κάλυψη των κοινωνικών αναγκών. Αυτό το πολιτικό πλαίσιο παράγει με τη σειρά του νέες αναζητήσεις όσον αφορά στον τρόπο συνδιαλλαγής και σύνδεσης του μερικού με το συνολικό, του τοπικού με το παγκόσμιο και εν τέλει τον τρόπο που το ατομικό επιχειρεί να διατηρήσει την υπόστασή του μέσα στο κοινωνικό πεδίο.

Σε αυτό το σημείο ο Euclides André Mance μας προσφέρει μία παλέτα τρόπων και προβληματισμών για την ανάπτυξη και εδραίωση ενός οργανωμένου συνεργατικού δικτύου. Η παρούσα έκδοση, με τα τρία επιλεγμένα κείμενα, μας εισάγει στην οπτική του συγγραφέα για την αλληλέγγυα οικονομία ως ένα σύνολο πρακτικών της κοινωνικής ζωής. Μέσα από την φιλοσοφική του σκέψη αλλά και τον εφαρμοσμένο οικονομικό πραγματισμό του ο Mance επιχειρεί να θέσει τους ηθικούς και πολιτικούς άξονες της αλληλέγγυας οικονομίας.

Ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να κατανοήσει ότι η οικονομία είναι μια κοινωνική κατασκευή και όχι ένα φυσικό φαινόμενο, η οποία διαμορφώνεται μέσα από την αλληλεπίδραση με άλλες δυναμικές όπως τον πολιτισμό, την πολιτική και την ιστορία. Η αλληλέγγυα οικονομία απαιτεί μια μετατόπιση του κυρίαρχου οικονομικού παραδείγματος το οποίο δίνει προτεραιότητα στο κέρδος και την ανάπτυξη, προς σε εκείνη τη κατεύθυνση που δίνει προτεραιότητα στην απελευθέρωση των κοινωνικών δυνάμεων.

Ο Mance επίσης εισάγει μέσα στα κείμενά του την έννοια του «ευ ζην» ή της «καλής διαβίωσης», μία φιλοσοφική έννοια η οποία παίζει σημαντικό ρόλο στον συλλογισμό του¹ για μία εναλλακτική λύση, ανταγωνιστική προς το σημερινό καπιταλιστικό μοντέλο. Απέναντι στον, χωρίς κανόνες και όρια, ακραίο ανταγωνισμό που χαρακτηρίζει το νεοφιλελεύθερο παράδειγμα, ο Mance αναφέρεται στην έννοια της «καλής διαβίωσης» ως εκείνη την ικανότητα του ανθρώπου να αναπτύξει τη κοινωνική του ζωή με βάση τις αρχές της αλληλεγγύης και της αμοιβαιότητας.

Η κεντρική ιδέα της «καλής διαβίωσης» αφορά στην αλληλέγγυα συνεργασία η οποία, κατά τον Mance, πρέπει να αρθρώνεται μέσα από συνεργατικά δίκτυα τα

---

1. E. A. Mance: A revolução das redes A colaboração solidaria como uma alternativa pos-capitalista a globalização atual, Editora Vozes, Brasil, 2000

οποία αντιπαρατίθενται στον καπιταλιστικό τρόπο οργάνωσης. Τα συνεργατικά δίκτυα είναι αυτά που πρέπει να δομήσουν τη συλλογική οργάνωση της κατανάλωσης μέσα από τη συγκρότηση μηχανισμών αλυσιδωτής ενίσχυσης της παραγωγής και των υπηρεσιών. Αυτή η εναλλακτική οργάνωση προϋποθέτει την διερεύνηση μεθόδων ανατροφοδότησης των συνεργατικών εγχειρημάτων καθώς και τρόπους απαγκίστρωσης από την καπιταλιστικό τρόπο οργάνωσης με στόχο την κοινωνική ενίσχυση της αλληλέγγυας οικονομίας.

Ο βασικός στόχος του Mance είναι η αναζήτηση τρόπων με τους οποίους μπορεί να γίνει η μετάβαση από τον καπιταλισμό σε ένα νέο αλληλέγγυο οικονομικό σύστημα σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινότητας. Ο βραζιλιάνος στοχαστής δεν ξεφεύγει καθόλου από αυτό το ερώτημα. Στα κείμενα της έκδοσης παρουσιάζονται οι διαδικασίες συγκρότησης και οικοδόμησης συνεργατικών δικτύων, πάντα υπό το πρίσμα της διαμόρφωσης της αλληλέγγυας οικονομίας και της συνύπαρξης των διαφορετικών εγχειρημάτων, προς μία αυτόνομη και μετασχηματιστική κατεύθυνση.

Τέλος, η αλληλέγγυα οικονομία δεν μπορεί να είναι απλά μία οικονομία επιβίωσης ή αντίστασης. Σύμφωνα με τον Mance, οι κατά τόπους κοινότητες πρέπει να εμπλουτιστούν συμμετοχικά και μέσα σε αυτές να οικοδομηθούν τρόποι και μέθοδοι παραγωγής και κατανάλωσης ώστε η αλληλέγγυα οικονομία να υπερβεί την επιβίωση και να μετατραπεί σε φορέα απελευθέρωσης. Μην παραβλέπουμε άλλωστε πως η οικονομία είναι ενσωματωμένη σε όλες τις κοινωνικές σχέσεις.

Βαγγέλης Γκαγκέλης

Από την πλευρά μας, η αλληλέγγυα οικονομία είναι μια στρατηγική οικονομικής απελευθέρωσης για τις λαϊκές τάξεις και τις ανθρώπινες κοινωνίες στο σύνολό τους, η οποία χρησιμοποιεί την έννοια της «καλής διαβίωσης» ως αναφορά για την ηθική άσκηση των δημόσιων και ιδιωτικών ελευθεριών². Αυτή η προοπτική κατανοεί την αλληλέγγυα οικονομία ως τρόπο ζωής, ως δομή οικονομικού συστήματος, ως βασικό άξονα του αγώνα για την υπέρβαση της εκμετάλλευσης και της οικονομικής κυριαρχίας με στόχο την οικοδόμηση μιας νέας κοινωνίας, οικολογικά βιώσιμης, οικονομικά δίκαιης, πολιτικά δημοκρατικής και αναδημιουργηθείσας, μέρα με τη μέρα, βάσει του διαπολιτισμικού διαλόγου.

Το παρόν κείμενο επικεντρώνεται στις μεθοδολογικές διαδικασίες οικοδόμησης της αλληλέγγυας οικονομίας. Βασικός στόχος του κειμένου είναι η υποστήριξη της αναδιοργάνωσης των αλυσίδων εφοδιασμού και των οικονομικών ροών στη βάση της δημιουργίας δικτύων συνεργασίας και οικονομικών κυκλωμάτων αλληλεγγύης που διέπονται από τις αρχές της δημοκρατίας.

1. ΈΝΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ ΟΡΑΜΑ: ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η αλληλέγγυα οικονομία είναι μια πολυποίκιλη και πολύπλοκη πραγματικότητα. Οποιαδήποτε προσπάθεια να συστηματοποιηθούν οι πολλαπλές πτυχές της θα καταλήξει να είναι μερική, καθώς υπάρχουν πολλές προσεγγίσεις και θέσεις σχετικά με την

---

² Η «καλή διαβίωση» είναι μια μετάφραση της πορτογαλικής έκφρασης «bem-viver», που χρησιμοποιείται φιλοσοφικά από εμάς από το 199, για να αναφερθούμε σε έναν από τους πιθανούς τρόπους άσκησης των δημοσίων και ιδιωτικών ελευθεριών σύμφωνα με την αρχή της αλληλεγγύης. Η έννοια της «καλής διαβίωσης» αναφέρεται στην ανθρώπινη ικανότητα να πράττει αλληλέγγυα, να παρέχει αμοιβαία στήριξη και να επεκτείνει τις ατομικές και συλλογικές ελευθερίες κατά ηθικό τρόπο, ανεξάρτητα από τις περιστάσεις. Το «ευ ζην» είναι μια φιλοσοφική κατηγορία που χρησιμοποιείται επίσης για την προώθηση μιας κριτικής ανάλυσης των καταστάσεων καταπίεσης και απελευθέρωσης, λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές, πολιτικές, εκπαιδευτικές, και ηθικές πτυχές. Η μετάφραση αυτού του όρου στα ισπανικά δημιούργησε τους νεολογισμούς «bien-vivir» και «buén-vivir». Αυτοί οι νεολογισμοί χρησιμοποιήθηκαν για να μεταφράσουν τις έννοιες του «sumaj kamaña» από το quechua, το «sumak kawsay» από quichua και «allin kawsay» από την aymara, στο πλαίσιο ενός διαλόγου για τις νέες κοινωνικές πρακτικές στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Ως αποτέλεσμα της λαϊκής συμμετοχής στην εκπόνηση του συντάγματος του 2008 στον Εκουαδόρ, η έκφραση «καλής διαβίωσης» αναφέρθηκε 23 φορές στο τελικό κείμενο, το οποίο αναφέρεται επίσης στην αλληλέγγυα και τη λαϊκή οικονομία ως οικονομικούς τομείς που συνυπάρχουν με τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα.

προέλευση και τα θεμέλιά της. Υπάρχει επίσης μια πληθώρα θεωριών που προσπαθούν να εξηγήσουν και να δώσουν στρατηγικό προσανατολισμό και μια μεθοδολογική βάση στην οργάνωσή της. Παράλληλα, υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις για την οικοδόμηση της αλληλέγγυας οικονομίας ως ένα κίνημα βάσης. Τέλος ανάλογα με τον τρόπο που οικοδομείται παρουσιάζει διαφοροποιήσεις, αν και οι διάφορες μορφές οργάνωσης έχουν κοινά χαρακτηριστικά.

2. Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Τις τελευταίες δεκαετίες, σημειώθηκε πολλαπλασιασμός των οικονομικών πρακτικών που βασίζονται στην αλληλεγγύη σε ολόκληρο τον κόσμο λόγω κυρίως της επιδείνωσης των οικονομικών συνθηκών διαβίωσης μεγάλου μέρους του παγκόσμιου πληθυσμού, της απομάκρυνσης του στοιχείου της ανθρωπιάς από τις κοινωνικές σχέσεις που υποτάσσονται στους καπιταλιστικούς κύκλους και στην παραγωγή της υποκειμενικότητας, που απογυμνώνει τον άνθρωπο και τις κοινωνίες από το ανθρώπινο και το κοινωνικό κεφάλαιο, και τέλος λόγω της βαθιάς υποβάθμισης του περιβάλλοντος, που προκαλείται από τον καπιταλισμό στη φάση της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης.

Στο πλαίσιο αυτό, τα οικονομικά πειράματα που βασίζονται στην αλληλεγγύη έχουν δημιουργήσει εναλλακτικές λύσεις που επιχειρούν να ανακτήσουν τις διαχρονικές πρακτικές και τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά επιχειρώντας να ανανεωθούν και να προσαρμοστούν στις σημερινές συνθήκες κυρίως μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών και άλλων σύγχρονων πόρων.

Σύμφωνα με το 1ο CONAES³, οι πρωτοβουλίες της αλληλέγγυας οικονομίας της Βραζιλίας είναι ποικίλες, μεταξύ άλλων: «[...] άτυπων συλλογικοτήτων, ενώσεων, συνεταιρισμών παραγωγών και εργαζομένων, καταναλωτικών συνεταιρισμών και παροχής υπηρεσιών βάσει της αλληλεγγύης. Κοινωνικοί συνεταιρισμοί, πιστωτικοί οργανισμοί και ομάδες αλληλεγγύης, κοινοτικές τράπεζες, ταμεία συναλλαγών, πιστωτικοί συνεταιρισμοί, δίκτυα επιχειρήσεων, ομάδες και αγορές ανταλλαγής με βάση την αλληλεγγύη, με ή χωρίς τη χρήση εναλλακτικών νομισμάτων, καθώς και αυτοδιαχειριζόμενες εμπορικές και

---

³ Conferência Nacional de Economia Solidária: Το Εθνικό Συνέδριο της Αλληλέγγυας Οικονομίας αποτελεί έναν τόπο συζητήσεων που επιχειρείται να παραχθούν δημόσιες πολιτικές στο πεδίο της αλληλέγγυας οικονομίας.

καταναλωτικές αλυσίδες που βασίζονται στην αλληλεγγύη. Επιπλέον παρατηρούνται πρωτοβουλίες δίκαιου εμπορίου, οικονομικές οργανώσεις των παραδοσιακών κοινοτήτων (όπως οι αυτόχθονες *quilombolas*, καθώς και άλλες αφρικανικές κοινότητες και αυτόχθονες πληθυσμοί που επιβιώνουν από την αλιεία, και το καουτσούκ κ.λπ.): Τέλος υπάρχουν αυτόνομοι συνεταιρισμοί κατοικιών, οικογενειακές αγροτοβιομηχανικές μονάδες και πρωτοβουλίες σε αστικές και αγροτικές περιοχές, που λαμβάνουν υπόψη τα ζητήματα φύλου, φυλής, εθνικότητας και γενεάς».

Σήμερα υπάρχει ένα ευρύ φάσμα απόψεων για τις κατάλληλες στρατηγικές ανάπτυξης της αλληλέγγυας οικονομίας που μοιράζονται διάφοροι φορείς. Κάποιοι υπογραμμίζουν τη διάστασή της αλληλέγγυας οικονομίας που αφορά στην απασχόληση και την δημιουργία εισοδήματος, την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και την ανασυγκρότηση των κοινωνικοοικονομικών δεσμών, όπως οι πρωτοβουλίες που προωθούν οι εκκλησίες και οι τοπικές κυβερνήσεις. Άλλη προσέγγιση επικεντρώνεται στον ρόλο που έχει η αλληλέγγυα οικονομία ως μέσο διαλόγου και πίεσης με το κράτος με σκοπό την αλλαγή της οικονομικής πολιτικής.

Επίσης παρατηρείται η προσέγγιση που αντιλαμβάνεται την αλληλέγγυα οικονομία ως μία στρατηγική βιώσιμης ή ολοκληρωμένης ανάπτυξης, ικανή να λάβει υπόψη τις οικονομικές, οικολογικές και πολιτιστικές πτυχές μιας τέτοιας διαδικασίας, με σκοπό την προώθηση ενός πιο υγιούς και κοινωνικού τρόπου ζωής.

Άλλοι την αντιλαμβάνονται ως έναν οικονομικό τομέα που θα αντισταθμίσει τις αδυναμίες του ιδιωτικού, του δημόσιου και της μικτής οικονομίας, με σκοπό την προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης ή την αποτροπή του σημερινού οικονομικού συστήματος.

Μία άλλη οπτική είναι αυτή που κατανοεί την αλληλέγγυα οικονομία ως βασικό άξονα για τους κοινωνικούς αγώνες. Αυτή η προσέγγιση θεωρεί ότι ο τρόπος οργάνωσης της αλληλέγγυας οικονομίας μπορεί να ξεπεράσει τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, δεδομένης της ικανότητάς της να κινητοποιεί ένα μεγάλο κοινωνικό φάσμα και να ανταποκρίνεται στις άμεσες κοινωνικές ανάγκες. Επιπλέον έχει τη δυνατότητα να αρνείται τις καπιταλιστικές δομές παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης, χρηματοδότησης, συσσώρευσης και περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ παράλληλα μπορεί να καταπολεμήσει τον ατομικισμό, την εκμετάλλευση των εργαζομένων, την αλλοτρίωση των καταναλωτών και των ποικίλων μορφών πολιτιστικής κυριαρχίας.

Τέλος, αυτό το πρίσμα σκέψης πιστεύει ότι μέσα στο πλαίσιο της αλληλέγγυας οικονομίας μπορούν να δημιουργηθούν νέες δομές παραγωγής, κατανάλωσης, χρηματοδότησης και τεχνολογικής ανάπτυξης που να είναι δίκαιες και βιώσιμες.

Κοντά σε αυτή την προσέγγιση, άλλοι θεωρούν την αλληλέγγυα οικονομία ως ένα νέο, μετα-καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής που βρίσκεται στο αρχικό στάδιο οικοδόμησής του και το οποίο ήδη υλοποιεί, σε μικρές κλίμακες, κυκλώματα που δημιουργούνται από δίκτυα συνεργασίας και αλληλεγγύης υπό το πρίσμα των θεμελιωδών στοιχείων αυτού του νέου οικονομικού συστήματος.

Τέλος, υπάρχει και η οπτική που την αντιμετωπίζει ως έναν τρόπο ζωής, επικεντρώνοντας στην προώθηση της «καλής διαβίωσης» όλων των ανθρώπων ζητώντας την εγγύηση των οικονομικών, πολιτικών, εκπαιδευτικών και ενημερωτικών όρων που απαιτούνται για την ηθική πραγματοποίηση των ελευθεριών τους.

Με γενικούς όρους λοιπόν η αλληλέγγυα οικονομία γίνεται κατανοητή, από ένα μεγάλο μέρος των υποστηρικτών της, ως εναλλακτική λύση απέναντι στο πλήγμα της κοινωνίας και του περιβάλλοντος που οφείλεται στο κυρίαρχο σύστημα του καπιταλισμού. Ωστόσο, στο δημόσιο και ακαδημαϊκό διάλογο για την αλληλέγγυα οικονομία υπάρχουν και προσεγγίσεις οι οποίες υποστηρίζουν ότι, αν και είναι ένας σημαντικός χώρος για την πολιτικοποίηση της κοινωνίας, δεν έχει την ικανότητα να υλοποιεί και να αναπτύσσει μορφές παραγωγής, εμπορευματοποίησης της κατανάλωσης, της χρηματοδότησης και της τεχνολογικής ανάπτυξης, ώστε διαρθρωτικά να αντιτίθενται στον καπιταλισμό.

Υπάρχουν ακόμα άλλες προσεγγίσεις που κατανοούν την αλληλέγγυα οικονομία από μία οργανική σκοπιά. Από τη μία αντιμετωπίζεται ως ένα μέσο δημόσιας πολιτικής για την κοινωνική ένταξη των περιθωριοποιημένων πληθυσμών, επιτρέποντας στο κράτος να τους εξυπηρετήσει, δεδομένου των περιορισμών της παραδοσιακής δημόσιας πολιτικής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό που συμβαίνει με τους συλλέκτες ανακυκλώσιμων αποβλήτων, στους οποίους δίνεται πρόσβαση σε θεμελιώδεις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας. Από την άλλη, η αλληλέγγυα οικονομία μπορεί να ειπωθεί ως χώρος διάδοσης πολιτικών θέσεων των ομάδων που στοχεύουν στη συγκέντρωση συλλογικών φορέων γύρω από τις θέσεις που υπερασπίζονται τα πολιτικά κόμματα ή οι ενδοκομματικές συνιστώσες. Σκοπό αυτής της αντίληψης αποτελεί η οργάνωση παγκόσμιων ηγεμονικών διαδικασιών, ή διαφορετικά, η διατήρηση ορισμένων πολιτικών ρευμάτων στους χώρους λήψης αποφάσεων των πολιτικών κομμάτων ή των

κυβερνητικών υπηρεσιών, δεδομένης της ικανότητάς τους να συγκεντρώνουν και να κινητοποιούν τους κοινωνικούς τομείς.

3. ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

3.1 ΗΘΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η αλληλέγγυα οικονομία προσπαθεί να αποφύγει κάθε είδους φονταμενταλισμό, δεδομένου ότι αποσκοπεί στην προώθηση μιας ποικιλίας οικονομικών μορφών που βασίζονται στην αλληλεγγύη. Αυτός ο τρόπος οργάνωσης λαμβάνει υπόψη τις ποικίλες πραγματικότητες και πολιτισμούς, με σκοπό την προώθηση της «καλής διαβίωσης» όλων των λαών και των εθνών. Η αλληλέγγυα οικονομία μπορεί να αναγνωριστεί, ιστορικά και διαπολιτισμικά, για τον προσδιορισμό των συγκεκριμένων πρακτικών συνεργασίας μεταξύ ανθρώπων στο πλαίσιο διαφορετικών χρονικών ορίων και πολιτισμών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οργάνωσης μπορεί να βελτιωθεί οποιαδήποτε πρακτική της απελευθέρωσης η οποία μπορεί να συμβάλει στην πρόοδο της αντιπαράθεσης και της υπέρβασης όλων των μορφών κυριαρχίας και καταπίεσης, όχι μόνο στον οικονομικό τομέα αλλά και στην πολιτική και πολιτιστική σφαίρα. Δεν υπάρχει καμία πρακτική οικονομικής απελευθέρωσης που δεν είναι ταυτόχρονα πολιτική και πολιτιστική απελευθέρωση, δεδομένου ότι η οικονομία είναι ενσωματωμένη στις κοινωνικές σχέσεις, με τη μεσολάβηση της γλώσσας και της άσκησης της εξουσίας.

Δεδομένου ότι οι δημόσιες και ιδιωτικές ελευθερίες μπορούν να επεκτείνονται για πάντα, οι πρακτικές της αλληλέγγυας οικονομίας πρέπει να κρίνονται και να βελτιώνονται συνεχώς, προκειμένου να υποστηριχθεί η επέκταση αυτών των ελευθεριών. Από ηθική πλευρά, η αλληλέγγυα οικονομία πρέπει να εξασφαλίσει τα οικονομικά μέσα για την ηθική και οικολογικά βιώσιμη εκπλήρωση των δημόσιων και ιδιωτικών ελευθεριών όλων των ανθρώπων με τρόπο που προάγει την «καλή διαβίωση». Από πολιτική άποψη, θα πρέπει να προάγεται, μέσω της αλληλέγγυας οικονομίας η ισότητα των δικαιωμάτων και η λήψη αποφάσεων στον οικονομικό τομέα για όλους τους ανθρώπους. Με άλλα λόγια, ο τρόπος οργάνωσής της θα πρέπει να εκδημοκρατίσει αποτελεσματικά την οικονομική σφαίρα, εξασφαλίζοντας την αυτοδιαχείριση των επιχειρήσεων και άλλων οικονομικών πρωτοβουλιών των εργαζομένων και των

κοινοτήτων τους.

Στο πλαίσιο της βραζιλιάνικης ιστορικής και πολιτιστικής πραγματικότητας, το τελικό έγγραφο του 1ου Εθνικού Συνεδρίου της Αλληλέγγυας Οικονομίας επιχειρεί να ορίσει τα θεμέλια που πρέπει να την διέπουν:

«Η αλληλέγγυα οικονομία χαρακτηρίζεται από αντιλήψεις και πρακτικές που βασίζονται σε σχέσεις αλληλεγγύης και πολιτιστικές αξίες που τοποθετούν τον άνθρωπο στο επίκεντρό με την ολοκληρωμένη διάσταση της έννοιας, συμπεριλαμβανομένης της δεοντολογίας και της αισθητικής. Βασικός στόχος της οικονομικής δραστηριότητας της αλληλέγγυας οικονομίας είναι η περιβαλλοντικά βιώσιμη και δίκαιη κοινωνία η οποία εναντιώνεται στην ιδιωτική συσσώρευση του κεφαλαίου. Αυτή η πρακτική της παραγωγής, της εμπορευματοποίησης, της χρηματοδότησης και της κατανάλωσης προετοιμάζει τις κοινωνικές πρακτικές της αυτοδιαχείρισης, της συνεργασίας, της ανάπτυξης των ανθρώπων και της κοινότητας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο δύναται να ικανοποιηθούν οι ανθρώπινες ανάγκες και να αναπτυχθεί η κοινωνική δικαιοσύνη σε τομείς που αφορούν στο φύλο, τη φυλή και την εθνοτική ισότητα. Επιπλέον, η αλληλέγγυα οικονομία δίνει τη δυνατότητα στην ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση, στη διατήρηση των φυσικών πόρων μέσω της βιώσιμης και υπεύθυνης χρήσης για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές, δημιουργώντας έτσι μια νέα μορφή κοινωνικής ένταξης με τη συμμετοχή όλων. [...] Οι πρωτοβουλίες που βασίζονται στην αλληλέγγυα οικονομία, προκρίνουν την ισότητα των δικαιωμάτων, των ευθυνών και των ευκαιριών όλων των συμμετεχόντων. Αυτή η αντίληψη και η ανάπτυξη των κοινωνικών πρακτικών με βάση την αλληλεγγύη συνεπάγεται την έννοια της αυτοδιαχείρισης, της δημοκρατικής συμμετοχής και της ίσης άσκησης εξουσίας απ' όλους, με σκοπό την υπέρβαση της αντίφασης μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας».

Πρόσφατα, υπήρξε προσπάθεια συστηματοποίησης στη Βραζιλία πολλών δεικτών με στόχο τον χαρακτηρισμό και την αξιολόγηση των επιχειρήσεων με βάση την αλληλέγγυα οικονομία έναντι της καπιταλιστικής οικονομίας. Θα χρησιμοποιήσουμε εδώ τις κατηγορίες που ανέπτυξε ο Luiz Inacio Gaiger⁴ για το θέμα αυτό. Όσον αφορά τους δείκτες που διακρίνουν τις πρωτοβουλίες που βασίζονται στην αλληλέγγυα οικονομία από τις καπιταλιστικές ιδιωτικές επιχειρήσεις, μπορούμε να συμπεριλάβουμε τα εξής

---

4 Ο Luiz Inacio Gaiger είναι καθηγητής Κοινωνικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο Vale do Rio dos Sinos, Βραζιλία.

χαρακτηριστικά: α) ένα είδος ρήξης στη διαρθρωτική υπαγωγή του εργαζόμενου, β) την τοποθέτηση κεφαλαίων στην υπηρεσία της εργασίας, γ) μια τάση για ισότητα όσον αφορά στα μέσα παραγωγής, δ) μια σχέση μεταξύ της κοινωνικής και της οικονομικής διάστασης ε) την παρουσία μιας ηθικής προσέγγισης στον οικονομικό τομέα.

Επίσης όσον αφορά τους δείκτες της κοινωνικοποίησης της υλικής και παραγωγικής βάσης, διακρίνουμε : α) τη συλλογική ιδιοκτησία των κύριων μέσων παραγωγής, β) την ισότιμη κατανομή της εργασίας και των κεφαλαίων μεταξύ των συμμετεχόντων, γ) τη περιορισμένη σχέση μισθωτής εργασίας, δ) τη συλλογική διαδικασία εργασίας ε) και τις τελικές δραστηριότητες οι οποίες πραγματοποιούνται μόνο από συνεταιρισμένα μέλη.

Παράλληλα οι δείκτες κατανομής των κοινωνικών και οικονομικών οφελών στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών της αλληλέγγυας οικονομίας που παρατηρούνται είναι: α) η αμοιβή για εργασία, β) η ελαχιστοποίηση των διαφορών στις αμοιβές, γ) αμοιβή ίση ή ανώτερη των επιπέδων της αγοράς δ) η στήριξη των μειονεκτούντων μελών, ε) οι πρακτικές αμοιβαιότητας και αμοιβαίας βοήθειας, στ) κοινωνικά κεφάλαια (κοινωνική ασφάλιση, υγειονομική κάλυψη, αμειβόμενες διακοπές κ.λπ.), ζ) μη απόλυση των συνεργατών.

Όσον αφορά τους δείκτες της εσωτερικής δημοκρατίας, έχουμε: α) την αρχή ενός μέλους, μία ψηφοφορία, β) τις θεμελιώδεις αποφάσεις που λαμβάνονται συλλογικά από τους συνεταιρισμένους, γ) το υψηλό επίπεδο συμμετοχής σε συμβουλευτικά όργανα, δ) την άμεση και ελεύθερη εκλογή συντονιστών, ε) τις τακτικές συνελεύσεις λήψης αποφάσεων, στ) τη συμμετοχή των συνεργατών στην καθημερινή διαχείριση της πρωτοβουλίας και της διαδικασίας εργασίας, ζ) την ισότιμη συμμετοχή ανδρών και γυναικών, η) τη κυκλοφορία των συντονιστικών λειτουργιών, θ) τη μυστική ψηφοφορία σε βασικές αποφάσεις.

Για μια συστηματοποίηση των αξιών και των αρχών που αποτελούν τη βάση της αλληλέγγυας οικονομίας , προτείνουμε στον αναγνώστη το βιβλίο "Constelação Solidarius"⁵, όπου αναλύονται οι εξής θεματικές: α) αλληλεγγύη, β) αυτονομία, γ) ευθύνη, ε) απελευθέρωση, στ) αμοιβαιότητα, ζ) ανταπόδοση, η) ισότητα, θ) αρχή της επικουρικότητας , ι) δημοκρατία και κ) βιωσιμότητα.

---

5 http://www.socioeco.org/bdf_fiche-publication-110_pt.html

3.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Όπως έχει ήδη ειπωθεί υπάρχει μια ποικιλία οικονομικών προσεγγίσεων όσον αφορά την αλληλέγγυα οικονομία. Στο παρών κείμενο παρουσιάζεται μία από αυτές τις κατευθύνσεις οι οποίες ενέπνευσαν την οργάνωση συνεργατικών δικτύων βασισμένων στην αλληλέγγυα οικονομία στη Βραζιλία και σε άλλες χώρες. Στη συγκεκριμένη μεθοδολογία συγκρότησης και αναδιοργάνωσης των συνεργατικών δικτύων λαμβάνεται υπόψη η έννοια των ροών που διασχίζουν τα εδάφη και τα δίκτυα. Υπό αυτό το πρίσμα μπορούμε να προσδιορίσουμε τις ακόλουθες ροές με βάση το δίκτυο που διαπερνά μια περιοχή:

- α) τη φυσική ροή που αφορά τη βροχή, τα ποτάμια, τον άνεμο, την ηλιακή ενέργεια και γενικότερα τη σύνδεση αυτών των ροών στο τοπικό οικοσύστημα.
- β) Τη πολιτιστική ροή η οποία είναι η γνώση, η επικοινωνία, η γλώσσα, η αναπαραγωγή των δεοντολογικών και ηθικών κωδικών, οι τεχνολογικές βελτιώσεις, η διατήρηση των κοινοτήτων και των θεσμικών τους ρυθμίσεων σε αυτά τα εδάφη.
- γ) Την οικονομική ροή που συμπεριλαμβάνει την κατανάλωση, την παραγωγή, την εξοικονόμηση, τη ροή νομισματικών αξιών, την κυκλοφορία αγαθών και υπηρεσιών στο έδαφος.

14

Οι οικονομικές ροές στις ανθρώπινες κοινότητες προϋποθέτουν απαραίτητως τις φυσικές και πολιτιστικές ροές για την υλοποίησή τους. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο: 1) να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο όλες αυτές οι ροές μπορούν να χρησιμοποιηθούν ή να αναδιοργανωθούν με βιώσιμο τρόπο για την «καλή διαβίωση» όλων των ανθρώπων. 2) Να έχουν την ικανότητα να αναδιαρθρώνουν κοινωνικο-παραγωγικές ρυθμίσεις που είναι επιβλαβείς για τα οικοσυστήματα και τέλος να 3) μετασχηματίζουν το σύνολο των ανθρωπίνων σχέσεων έτσι ώστε να μπορούν να γίνουν οικολογικά ισορροπημένες και ηθικά βασισμένες στην αλληλεγγύη.

Προκειμένου να γίνει με σωστό τρόπο η ανάλυση των οικονομικών ροών, πρέπει να ληφθούν υπόψη α) τα οικονομικά μέσα, β) η οικονομική αξία και γ) η εκπροσώπηση της οικονομικής αξίας. Ακολουθώντας: α) τα οικονομικά μέσα αφορούν όλα τα υλικά ή άυλα αντικείμενα όπως τα αγαθά ή οι υπηρεσίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών. Αυτά τα μέσα μπορούν να δημιουργούνται από τη

φύση ή να παράγονται από ανθρώπους.

Β) η οικονομική αξία είναι αυτή που αποδίδεται κοινωνικά στα οικονομικά μέσα, καθιστώντας δυνατή την ταξινόμησή τους σύμφωνα με μια κλίμακα αναφοράς για ανταλλαγή, αγορά ή πώληση.

Γ) η αναπαράσταση της οικονομικής αξίας αφορά στα στοιχεία που επιτρέπουν την εκπροσώπηση μέσα σε έναν πολιτισμό. Πρόκειται για την οικονομική αξία που αποδίδεται στα οικονομικά μέσα και τα οποία μπορούν να είναι κρατικά ή κοινωνικά νομίματα, μπόνους, πιστώσεις, ηλεκτρονικά αρχεία ή νομικά έγγραφα, κτλ.

Η κατανόηση των διαφορών μεταξύ των οικονομικών μέσων, της οικονομικής αξίας και της εκπροσώπησης της οικονομικής αξίας είναι απαραίτητη προκειμένου να αναδειχθεί η βάση της ίδιας της οικονομίας. Μέσω αυτής της αναγνώρισης μπορεί στη συνέχεια να γίνει η διάκριση μεταξύ της σημειωτικής διάστασης του κεφαλαίου και της σημειωτικής της αλληλέγγυας οικονομίας ή άλλων κοινωνικοοικονομικών πτυχών της ζωής⁶.

Για παράδειγμα ένα σπίτι το οποίο ανήκει σε μία εταιρεία είναι ένα οικονομικό μέσο. Ωστόσο, η οικονομική του αξία αποτελεί μια κοινωνική απόδοση, η οποία δημιουργείται από τις κοινωνικές σχέσεις σε ένα πολιτιστικό πλαίσιο, με τα διάφορα στοιχεία του (δείκτες, εικόνες και σύμβολα). Αυτά τα στοιχεία είναι κοινωνικά ερμηνευμένα, με συναισθηματικούς, ενεργητικούς και λογικούς τρόπους. Τα σημάδια της οικονομικής αξίας που καταχωρήθηκαν στη σύμβαση μιας υποθήκης, για παράδειγμα, είναι μια αναπαράσταση της οικονομικής αξίας. Η αναπαράσταση όμως της αξίας, δεν αποτελεί ούτε την αξία, ούτε το οικονομικό μέσο. Αυτή η αναπαράσταση ερμηνεύεται με ιδέες, συναισθήματα και άλλες κοινωνικές αντιδράσεις σχετικά με τους δείκτες, τα εικονίδια και τα σύμβολα που σχετίζονται με αυτό το σπίτι. Εάν η αξία που αποδίδεται κοινωνικά σε αυτό το σπίτι μειώνεται, αλλά οι εγγυήσεις του στη σύμβαση της υποθήκης παραμένουν οι ίδιες, υπάρχει ένα χάσμα μεταξύ της οικονομικής αξίας που αποδίδει ο κόσμος στο σπίτι και της αναπαράστασης της αξίας αυτού του σπιτιού όσον αφορά στη νομική σύμβαση που προηγουμένως είχε επιβεβαιωθεί. Ωστόσο, το ίδιο το σπίτι, ως οικονομικό μέσο, παραμένει το ίδιο. Σε αυτή την περίπτωση, εάν οι άνθρωποι σταματήσουν να πληρώνουν την υποθήκη και την δήλωση του σπιτιού, το χάσμα αυτό δημιουργεί ένα

---

⁶ Η σημειωτική αφορά στον τρόπο μελέτης και ανάλυσης των στοιχείων που συγκροτούν και εκφράζουν ένα ολοκληρωμένο σύστημα.

μεγάλο πρόβλημα. Αυτό συμβαίνει επειδή το σπίτι, όντας οικονομικό μέσο, έχει μια οικονομική αξία η οποία αποδίδεται από την κοινωνία ως μικρότερη από αυτή της σύμβασης της υποθήκης.

Εάν η ίδια διαδικασία συμβαίνει σε όλες τις συμβάσεις αυτής της εταιρείας, θα καταρρεύσει λόγω της γιγαντιαίας απώλειας της οικονομικής αξίας που συνδέεται με την αλλαγή των ερμηνειών των οικονομικών αξιών των σπιτιών. Εάν υπάρχουν και άλλα οικονομικά συμβόλαια που εγγυώνται την οικονομική αξία η οποία είναι καταχωρημένη σε αυτά τα συμβόλαια υποθήκης, τότε το σύστημα θα καταρρεύσει, όπως ακριβώς συνέβη το 2008 στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αν η οικονομική αξία και η εκπροσώπηση της οικονομικής αξίας ήταν ίδιες, το καπιταλιστικό σύστημα δεν θα είχε κυκλικές κρίσεις. Είναι ευνόητο ότι η αναπαράσταση της αξίας δεν μπορεί να είναι αξία.

Για παράδειγμα ένα παλιό νόμισμα είναι μια αναπαράσταση αξίας ως πραγματικό τραπεζογραμμάτιο. Ωστόσο, είναι δυνατόν να αποδίδεται στο πραγματικό σύμβολο μια οικονομική αξία υπό το πρίσμα του σημειωτικού νόμου, σύμφωνα με τις ισχύουσες νομικά συμβάσεις ως προς τις παραστάσεις της οικονομικής αξίας. Το αρχαίο νόμισμα δεν υποστηρίζεται πλέον από το νόμο ως αποθεματικό αξίας. Εξαιτίας αυτού, το αρχαίο νόμισμα δεν έχει πλέον οικονομική αξία σύμφωνα με το νόμο. Η οικονομική αξία όμως που αντιπροσωπεύει το νόμισμα που υποστηρίζεται από το νόμο, εξαρτάται από την κοινωνική συμφωνία στην οποία βασίζεται η χρήση του.

Ο πληθωρισμός, για παράδειγμα, είναι μια διαδικασία στην οποία η αξία που αποδίδεται σε αυτό το νόμισμα από τους ανθρώπους μειώνεται μέρα με τη μέρα, αντιμέτωπη με οικονομικά μέσα που μπορούν να αγοραστούν με το ίδιο ποσό χρημάτων. Η εμφάνιση της οικονομικής αξίας του χρήματος ορίζεται από μια κοινωνική διαδικασία. Σε αυτό το σημείο το κράτος, ως κοινωνικός παράγοντας, μπορεί επίσης να ορίσει και να υιοθετήσει μια αναφορά για την υποκατάσταση του εθνικού νομίσματος με άλλα νομίσματα. Από την άλλη πλευρά, επιβεβαιώνεται εξίσου ότι η οικονομική αξία των πραγμάτων (συμπεριλαμβανομένων των χρημάτων) αποδίδεται από κοινωνικούς παράγοντες και αντιπροσωπεύεται από τα στοιχεία των κοινωνικών σχέσεων που ρυθμίζονται από την ηθική ή νομική σημειωτική που υιοθετείται από τους ίδιους αυτούς τους παράγοντες. Με αυτές τις σημειωτικές, οι επιτελεστικές ενέργειες που περιλαμβάνουν τη χρήση σημείων - όπως υποσχέσεις αμοιβής, συμβάσεις, νομικές ρυθμίσεις και άλλες- παράγουν οικονομικές ροές πληροφοριών που δημιουργούν οικονομικές πραγματικότητες

συνδέοντας τις οικονομικές αξίες με τα οικονομικά μέσα.

Ορισμένοι κλάδοι της αλληλέγγυας οικονομίας κατανοούν αυτή τη διαφορά μεταξύ των οικονομικών μέσων, της οικονομικής αξίας και της αναπαράστασης της οικονομικής αξίας. Χρησιμοποιούν αυτή τη διαφορά για να οργανώσουν τη μη νομισματική διαδικασία παραγωγής, εμπορίου και κατανάλωσης. Για παράδειγμα ορισμένες μεθοδολογίες που στοχεύουν στη δικτύωση των πρωτοβουλιών της αλληλέγγυας οικονομίας δημιουργούν οικονομικές εκτιμήσεις για τις μη χρηματικές συναλλαγές τους, αυξάνοντας τις ικανότητές τους που αφορούν την παραγωγή και το εμπόριο, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο πιστώσεις αλληλεγγύης που σχετίζονται με οικονομικά μέσα ή την ικανότητα παραγωγής πόρων. Μόλις γίνει κατανοητή αυτή η διαφορά, μπορούμε να διακρίνουμε σαφώς τις μορφές οικονομικής ανταλλαγής που λειτουργούν από τη μία με βάση τη λογική της αγοράς και από την άλλη με βάση τη λογική της συνεργασίας και της αλληλεγγύης.

Οι μορφές οικονομικής ανταλλαγής που πραγματοποιούνται βασισμένες στην αγορά, ρυθμίζονται από την σπανιότητα/σπάνη (δηλαδή η προσφορά των οικονομικών μέσων πρέπει να είναι χαμηλότερη από τη ζήτηση), προκειμένου να προωθηθεί η συσσώρευση της οικονομικής αξίας που τους αποδίδεται, με βασικό σκοπό τη δημιουργία κέρδους. Με τη σειρά τους, οι μορφές ανταλλαγής που βασίζονται στη συνεργασία και την αλληλεγγύη ρυθμίζονται από αφθονία (εξυπηρετώντας με βιώσιμο τρόπο τις ανάγκες όλων, προσφέροντας οικονομικά μέσα σε επαρκές ποσό) προκειμένου να διασφαλιστεί η «καλή διαβίωση» όλων των ανθρώπων και η ισορροπία των οικοσυστημάτων.

Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι, στο πλαίσιο ενός δικτύου με βάση την αλληλέγγυα οικονομία, αν κάποιος χρειάζεται οικονομικό μέσο για να ικανοποιήσει τις δικές του ανάγκες, αλλά δεν έχει την αντίστοιχη οικονομική ευχέρεια για να προσφέρει σε αντάλλαγμα αυτό που χρειάζεται, το δίκτυο είναι αυτό που μπορεί να δημιουργήσει την πίστωση στο πρόσωπο αυτό ισοδύναμα με αυτό που χρειάζεται. Με αυτό τον τρόπο, το άτομο μπορεί να αποκτήσει τον οικονομικό τρόπο που απαιτείται για την κατανάλωσή του, μέσω κάθε μέλους του δικτύου. Η επιστροφή της πίστωσης μπορεί να γίνει από το άτομο με οποιοδήποτε προϊόν ή υπηρεσία που αντιστοιχεί στις ανάγκες οποιουδήποτε μέλους του δικτύου, συμπεριλαμβανομένων των ωρών εργασίας που προσφέρει ο ίδιος. Το όριο πίστωσης που μπορεί να προσφερθεί στο δίκτυο σχετίζεται με το σημείο ισορροπίας του δικτύου σε σχέση με τις ροές των εξωτερικών μέσων παραγωγής και τις

εξωτερικές οικονομικές αξίες που χρειάζεται για την αναπαραγωγή του.

Η είσοδος νέων συμμετεχόντων (ατόμων και επιχειρήσεων) στο οικοσύστημα με βάση την αλληλέγγυα οικονομία, όταν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του δικτύου, οδηγεί σε επέκταση της ποσότητας των εσωτερικών ανταλλαγών καθώς και σε μείωση των εξωτερικών ροών σε σχέση με το σύνολο των οικονομικών ροών που πραγματοποιήθηκαν. Το γεγονός αυτό οδηγεί στην αύξηση περισσότερων πιστώσεων προς αποπληρωμή από τους συμμετέχοντες με αγαθά και υπηρεσίες ή ώρες εργασίας εντός του δικτύου. Η δημιουργία πιστώσεων μπορεί να συμβεί με πολλούς τρόπους, με ή χωρίς υλικές ή νομικές εγγυήσεις. Όλοι αυτοί δημιουργούν αντιπροσωπευτικές τιμές (ή χρησιμοποιούν προηγούμενες παραστάσεις αξίας, όπως τα κρατικά νομίσματα) και δημιουργούν συμφωνίες εντός των δικτύων με σκοπό να μπορούν να παραχθούν ή να χρησιμοποιηθούν αυτές οι παραστάσεις.

3.3 ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ, ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ

Μεταξύ όλων των υφιστάμενων θεωριών της αλληλέγγυας οικονομίας, εξηγούμε εδώ μια από τις πιθανές προσεγγίσεις στο θέμα: η προσέγγιση της φιλοσοφίας της απελευθέρωσης που αναπτύχθηκε από τη βραζιλιάνικη παράδοση - η οποία έχει τις ρίζες της σε πολλούς συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένου του Paulo Freire, ανέπτυξε την ιδέα ότι *« κανείς δεν εκπαιδεύει κανέναν, κανείς δεν εκπαιδεύεται μόνος του' -οι άνθρωποι εκπαιδεύονται μαζί, με τη μεσολάβηση του κόσμου»*, αφού *« δεν μπορώ να σκεφτώ για άλλους, μέσω άλλων ή χωρίς άλλους »*. Ως εκ τούτου, *« κανείς δεν απελευθερώνει κανέναν, κανείς δεν απελευθερώνει τον εαυτό του μόνος. Οι άνθρωποι απελευθερώνονται στην κοινωνία»*. Βάσει αυτής της θεωρίας της γνώσης, της παιδαγωγικής και της πολιτικής φιλοσοφίας, μπορεί κανείς να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει δυνατότητα πραγματικής οικονομικής απελευθέρωσης χωρίς να μιλάμε και να αναδημιουργούμε την οικονομία με διάλογο και έχοντας πυρήνα τις ανάγκες του ανθρώπου. Αυτό συμβαίνει διότι κανείς δεν μπορεί να σκεφτεί χωρίς τους άλλους, να εκπαιδεύσει χωρίς τους άλλους ή να απελευθερωθεί χωρίς τους άλλους. Αντανακλώντας την πρακτική της απελευθέρωσης, αναπτύξαμε στο Ινστιτούτο Φιλοσοφίας για την Απελευθέρωση μια συγκεκριμένη άποψη της αλληλέγγυας

οικονομίας, αυτή της απελευθερωτικής οικονομίας.

Για εμάς, η αλληλέγγυα οικονομία είναι μια οικονομική, πολιτική και πολιτιστική πράξη που προωθεί την απελευθέρωση όλων των ατόμων με ηθικό και βιώσιμο τρόπο. Έχουμε αναπτύξει μια θεωρία που κατανοεί τη φυσική και πολιτισμική πραγματικότητα ως ροές της ύλης και των στοιχείων που ενσωματώνονται σε μια διαδικασία συνεχούς γέννησης. Κάθε συγκεκριμένη πραγματικότητα μπορεί να γίνει κατανοητή από τους ανθρώπους, αλλά όχι σε όλες τις πτυχές της. Τα στοιχεία είναι αυτά που αντιπροσωπεύουν εν μέρει τα αντικείμενα της. Για εμάς η οικονομική θεωρία είναι καλή, αν η κατανόηση της ροής της πραγματικότητας συμβάλλει στην επέκταση των δημόσιων και προσωπικών ελευθεριών για την «καλή διαβίωση» όλων. Είναι καλή μόνο εάν παρεμβαίνει στην οικονομική πραγματικότητα για την επέκταση των ελευθεριών με βιώσιμο και δημοκρατικό τρόπο.

Δεδομένου ότι η πραγματικότητα αποτελείται από υλικές ροές και στοιχεία που ενσωματώνονται σε μια συνεχή διαδικασία γέννησης, η ανθρώπινη σχέση εγγύτητας δεν μπορεί να γίνει κατανοητή ως μεταφυσική σχέση, όπως για παράδειγμα αντιμετωπίστηκε από τον Emmanuel Lévinas ή τον Enrique Dussel. Στην πραγματικότητα, το άλλο πρόσωπο αναδύεται ως ετερότητα στη συνείδησή μας, με τα λόγια του ως ένα στοιχείο από την ελευθερία του, που δεν μπορούμε να καταλάβουμε στο σύνολό του. Κάθε λαός, κάθε πολιτισμός, κάθε αντικείμενο έχει πάντα το μυστήριο του ως εξωτερικό δείγμα της συνείδησής μας. Δεν μπορούμε να περιορίσουμε τους ανθρώπους στα λόγια τους ή στην ιδέα μας γι' αυτούς. Στην πραγματικότητα, όλοι οι άνθρωποι μπορούν να μας διδάξουν με τις λέξεις που προκύπτουν από τον πολιτισμό και την ιστορία τους. Από την άλλη πλευρά, όμως, τα στοιχεία ένδειξης της υλικής και πολιτιστικής τους πρακτικής σχετικά με την «καλή διαβίωση» όλων, είναι αυτά που μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε την έννοια των λέξεων και της δράσης τους. Το τελευταίο στοιχείο για να αποφασιστεί τι είναι ηθικό ή όχι δεν είναι μια μεταφυσική ή υπερβατική συμφωνία σε μια κοινότητα. Οι δείκτες που υποδηλώνουν την «καλή διαβίωση» του λαού, ως αποτέλεσμα των δημόσιων και προσωπικών ελευθεριών τους, είναι μια ροή υλικής και πολιτιστικής πραγματικότητας που χρησιμεύει για να στηρίξει την αποτίμηση σε μια ρευστή συμφωνία σχετικά με την οικονομική, πολιτική ή πολιτιστική πραγματικότητα.

Τα σημεία ένδειξης καθιστούν δυνατή την κατανόηση της πραγματικής κατάστασης όσων επηρεάζονται, των κυριαρχούμενων και των αποκλεισμένων, σε σχέση με

συμφωνίες που συνάπτονται σε κοινότητες με άμεσα χαρακτηριστικά επικοινωνίας- ακόμη και αν αυτές οι κοινότητες είναι φόρουμ αλληλεγγύης ή δημοκρατικές διαδικασίες που λειτουργούν με τη δική τους οπτική για την αλληλέγγυα οικονομία. Για το λόγο αυτό, η «καλή διαβίωση» είναι ένας σημαντικός δείκτης για τη μέτρηση της πρακτικής της απελευθέρωσης.

Οι ροές πραγματικότητας είναι καλύτερα κατανοητές μέσα στη λογική των δικτύων με κύκλους θετικής και αρνητικής ανάδρασης. Η κατανόηση και η αναδιοργάνωσή των ροών της πραγματικότητας με βιώσιμο τρόπο, για την επέκταση των προσωπικών και δημοσίων ελευθεριών που αποσκοπούν στην προώθηση της «καλής διαβίωσης» όλων είναι μια βασική αρχή της πρακτικής της απελευθέρωσης. Οι φορείς της αλληλέγγυας οικονομίας, που θεωρούνται οικονομίες απελευθέρωσης, πρέπει να δημιουργούν και να μοιράζονται τη γνώση σχετικά με τις οικονομικές ροές της πραγματικότητας. Βασικός στόχος των φορέων αυτών πρέπει να είναι η αναδιοργάνωσή τους σε ένα ανοικτό σύστημα με τη λογική των δικτύων αλληλεγγύης, υπό το πρίσμα της συνεχούς ανατροφοδότησης και αυτορρύθμισης που σχετίζεται με την παραγωγή, τη διανομή και την κατανάλωση οικονομικών μέσων. Αυτές οι διαδικασίες πρέπει πάντα να βασίζονται στην αλληλεγγύη και στη βιωσιμότητα.

Σε μία σύνθετη περίπτωση, οι συνεργατικές, οριζόντιες και αλληλέγγυες διαδικασίες της απελευθερωτικής πράξης μπορούν να θεωρηθούν ως φαινόμενα της δια-υποκειμενικότητας και της ιστορικής μεταμόρφωσης συγκεκριμένων πραγματικοτήτων. Το γεγονός αυτό έδωσε την ικανότητα στην ανθρώπινη παρέμβαση στις ποικίλες υλικές, πολιτικές, εκπαιδευτικές και πληροφοριακές ροές που διαπερνούν τις κοινότητες, το δίκτυο και τα εδάφη, να στοχεύσει στην ηθική εκπλήρωση των δημόσιων και ιδιωτικών ελευθεριών για μια «καλή διαβίωση» όλων. Στην πραγματικότητα τα δίκτυα ενσωματώνουν φυσικές και πολιτιστικές ροές, οι οποίες πρέπει να κατανοηθούν και να αναδιοργανωθούν υπέρ της απελευθέρωσης όλης της ανθρωπότητας και του κάθε ατόμου ειδικότερα.

Με μία διαφορετική έννοια, τα δίκτυα που βασίζονται στη κοινωνία είναι μια στρατηγική για την ενσωμάτωση ομάδων καταναλωτών, οργανώσεων του λαϊκού φάσματος (ενώσεις, εργατικά σωματεία, ΜΚΟ κ.λπ.), παραγωγών, εμπόρων, υπηρεσίες παροχής για την ίδρυση κοινωνικοοικονομικών συμφωνιών που βασίζονται στην αλληλεγγύη μεταξύ των συμμετεχόντων. Αυτά τα δίκτυα δίνουν προτεραιότητα στην

αγορά αγαθών και υπηρεσιών από τα μέλη του δικτύου. Αυτό προωθεί την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών υψηλού επιπέδου ποιότητας σε δίκαιες τιμές για τους καταναλωτές, την εγγύηση των πωλήσεων των προϊόντων και τη συντήρηση και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, καθώς και υψηλότερες αμοιβές για τους εργαζόμενους.

Σε ένα δίκτυο με βάση την αλληλέγγυα οικονομία, μέρος του πλεονάσματος που επιτυγχάνεται με τις πωλήσεις επανεπενδύεται στην επέκταση του δικτύου, μέσω του Ταμείου Αλληλεγγύης, των Πιστωτικών Συνεταιρισμών ή των Κοινοτικών Τραπεζών, ώστε να δημιουργήσει άλλες ομάδες παραγωγής, επιχειρήσεις, συνεταιρισμούς και μικροεπιχειρήσεις, με σκοπό την απάντηση σε αιτήσεις που δεν έχουν ακόμη ικανοποιηθεί από τοπικά δίκτυα και αγορές που βασίζονται στην κοινωνία. Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να δημιουργήσουμε περισσότερες θέσεις εργασίας, να επεκτείνουμε την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών, να επιλέγουμε το τι παράγεται και να αυξήσουμε το εισόδημα. Μέσω αυτής της στρατηγικής μπορούμε να προωθήσουμε την τοπική ανάπτυξη - διατηρούμενη, σε μεγάλο βαθμό, από την τοπική κατανάλωση που βασίζεται στην κοινωνία, η οποία εκπληρώνεται μέσω της παραγωγικής διαδικασίας υπό την αιγίδα των πρωτοβουλιών που βασίζονται στην κοινωνία.

Τα βασικά κριτήρια συμμετοχής στα δίκτυα αυτά είναι τα εξής: 1) στις επιχειρήσεις δεν μπορεί να υπάρξει εκμετάλλευση των εργαζομένων, καταπίεση ή κυριαρχία (ρατσισμός, σεξισμός κλπ.). · 2) Πρέπει να διατηρηθεί η οικολογική ισορροπία των οικοσυστημάτων, με σεβασμό, ωστόσο, της διαδικασίας προσαρμογής των επιχειρήσεων που δεν είναι ακόμη οικολογικά οργανωμένες. 3) Επίσης το πλεόνασμα πρέπει να μοιράζεται στοχεύοντας την επέκταση των δικτύων με βάση την κοινωνία. 4) Τέλος χρειάζεται μία διαδικασία αυτοπροσδιορισμού των στόχων και των μέσων της αυτοδιαχείρισης, σε ένα πνεύμα συνεργασίας και αλληλεγγύης.

Ο βασικός στόχος ενός δικτύου με βάση την αλληλέγγυα οικονομία είναι η αναδιοργάνωση των αλυσίδων εφοδιασμού με αλληλεγγύη και σε οικολογική βάση, ώστε: 1) να παράγονται εντός δικτύων όσα είναι δυνατό να παραχθούν, προκειμένου να εκπληρωθούν τα αιτήματα των δικτύων.

2) Να αναπτύσσονται σωστές ροές αξίας, αποτρέποντας τη διαφυγή των αξιών από το δίκτυο. Η διαφυγή των αξιών από το δίκτυο συμβαίνει όταν οι καταναλωτές και οι αλληλέγγυες πρωτοβουλίες αγοράζουν αγαθά και υπηρεσίες που δεν παράγονται από το

δίκτυο αλλά προέρχονται από εξωγενείς παράγοντες όπως το κράτος. 3) Επίσης χρειάζεται να δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και να μοιράζονται το εισόδημα με την οργάνωση νέων οικονομικών πρωτοβουλιών στοχεύοντας την ικανοποίηση των αναγκών των δικτύων και των αγορών. 4) Τέλος, πρέπει να εγγυηθούν τις οικονομικές συνθήκες για την «καλή διαβίωση» ολόκληρης της κοινωνίας.

Η οργάνωση δικτύων με άξονα την κοινωνία είναι επίσης μια στρατηγική αιεφόρου ανάπτυξης, που αποσκοπεί στην αναδιοργάνωση των οικονομικών ροών εντός μιας επικράτειας στη βάση της εξασφάλισης της «καλής διαβίωσης» όλων. Τα βασικά στοιχεία αυτής της στρατηγικής είναι: 1) η διάγνωση των οικονομικών ροών που διαπερνούν τα εδάφη και τα δίκτυα, 2) ο σχεδιασμός της εκπλήρωσης των υφιστάμενων αναγκών και απαιτήσεων, 3) ο σχεδιασμός και η κατασκευή κυκλωμάτων που βασίζονται στην αλληλέγγυα οικονομία, 4) η υιοθέτηση κοινωνικών τεχνολογιών επαρκών για την ενίσχυση των οικονομικών ανταλλαγών που βασίζονται στην αλληλεγγύη μεταξύ των συμμετεχόντων.

Μέσα σε ένα δίκτυο συνεργασίας και αλληλεγγύης, η αναπαραγωγή της οικονομικής αξίας επικεντρώνεται στην εργασία και την κατανάλωση μέσα από μία κυκλική διαδικασία. Η κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών που βασίζεται στην αλληλεγγύη ενεργοποιεί την παραγωγή. Η αύξηση της παραγωγής δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας. Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας οδηγεί σε κατανομή του πλούτου. Η κατανομή του πλούτου που βασίζεται στην αλληλεγγύη ενεργοποιεί την κατανάλωση με βάση την κοινωνία και τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων. Η δημιουργία νέων επιχειρήσεων δημιουργεί διαφοροποιημένα προϊόντα και νέες θέσεις εργασίας. Αυτός ο κύκλος αναπαράγεται οικολογικά, διασφαλίζοντας την «καλή διαβίωση» της κοινότητας με βιώσιμο τρόπο.

Στο πλαίσιο της στρατηγικής αυτής, το πλεόνασμα της οικονομικής αξίας υποστηρίζει την ανάπτυξη της χρηματοδότησης με βάση την κοινωνία, προωθώντας έτσι την εμφάνιση νέων πρωτοβουλιών με βάση την αλληλέγγυα οικονομία. Η ανασυγκρότηση των αλυσίδων εφοδιασμού με συνεργατικό και οικολογικό τρόπο επεκτείνει τη κοινωνική προσφορά προϊόντων, υπηρεσιών, προμηθειών, πιστώσεων, δωρεάν τεχνολογίας και επενδυτικών αγαθών. Ο σκοπός είναι να οικοδομηθεί ένα νέο οικονομικό σύστημα, βασισμένο στην υπόθεση της δημοκρατίας ως καθολικής αξίας. Σε ένα τέτοιο σύστημα, οι αποφάσεις δεν βασίζονται στο ύψος του κεφαλαίου που διαθέτουν οι οικονομικοί

παράγοντες. Αντί αυτού, οι εργαζόμενοι και οι κοινότητες παίρνουν τις αποφάσεις μέσα από διαδικασίες που διέπονται από την αρχή της ισότητας.

3.4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΕΛΙΑ

3.4.1. ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

A) ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Χωρίς επαρκείς ροές πληροφόρησης και επικοινωνίας, δεν είναι δυνατόν να προχωρήσουμε στην οργάνωση της αλληλέγγυας οικονομίας. Ωστόσο, δεν αρκεί να δημιουργηθούν μόνο μηχανισμοί προώθησης των ροών πληροφόρησης και επικοινωνίας. Είναι απαραίτητο να συμπεριληφθούν πρωτοβουλίες και παράγοντες που βασίζονται στην αλληλέγγυα οικονομία, έτσι ώστε αυτοί οι μηχανισμοί να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τη βάση και προς όφελος όλων.

B) ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η οργάνωση πρωτοβουλιών, επιχειρήσεων, φόρουμ και δικτύων της αλληλέγγυας οικονομίας απαιτεί μια προσπάθεια κινητοποίησης και εκπαίδευσης που πρέπει να συνδυαστεί από μεθοδολογική και επιχειρησιακή άποψη. Υπό αυτό το πρίσμα είναι απαραίτητο να εξεταστεί η στενή σχέση μεταξύ εκπαίδευσης, οργάνωσης και κινητοποίησης, καθώς και όλες οι απαραίτητες πτυχές της πολιτιστικής μετασχηματιστικής δράσης. Συνεπώς, πρέπει πάντα να εξετάζονται από κοινού και σε μια διαδικασία αμοιβαίας ενίσχυσης. Κάθε δραστηριότητα της οργάνωσης πρέπει να συμβάλλει στην εξειδίκευση των δικτύων, επιχειρήσεων ή κινήσεων βελτιώνοντας παράλληλα την ικανότητά τους να κινητοποιήσουν.

Επίσης η οποιαδήποτε δραστηριότητα κινητοποίησης πρέπει να συμβάλλει στην πολιτική εκπαίδευση και να έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της οργάνωσης επιχειρήσεων, κινήσεων και δικτύων. Τέλος, κάθε πρωτοβουλία της λαϊκής εκπαίδευσης στον τομέα της αλληλέγγυας οικονομίας πρέπει να συμβάλλει στην ενίσχυση της οργάνωσης των επιχειρήσεων και των δικτύων, καθώς και στην ικανότητά τους να κινητοποιήσουν. Εάν κάποια από αυτές τις πτυχές (κινητοποίηση, οργάνωση, εκπαίδευση) δεν λαμβάνεται υπόψη στην παγκόσμια στρατηγική ή στις συγκεκριμένες

δράσεις που εκτελούνται, οι ενέργειες αυτές θα καταλήξουν στην αποδυνάμωση της ικανότητά τους να αναπτύξουν την εδραίωση της αλληλέγγυας οικονομίας.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα Φόρουμ και οι Εκθέσεις Αλληλέγγυας Οικονομίας που κινητοποιούν συχνά πολλούς ανθρώπους, στο πλαίσιο εκδηλώσεων που διαρκούν μόνο λίγες μέρες. Ωστόσο, τα γεγονότα αυτά δεν αποτυπώνουν εκτενώς τη διαδικασία παραγωγής που χρειάζεται για να προσφερθούν τα αγαθά και οι υπηρεσίες. Αυτή η αδυναμία έχει ως αποτέλεσμα να μην γίνονται κατανοητές οι πρώτες ύλες που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αυτών των αγαθών και υπηρεσιών, τα απορρίμματα που απορρίπτονται κατά τη διαδικασία παραγωγής και κατανάλωσης αυτών των προϊόντων και τους υλικοτεχνικούς πόρους που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις για τους σκοπούς αυτούς, έτσι ώστε οι συμμετέχοντες να μπορούν να προωθήσουν τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας που μπορούν να ωφελήσουν όλα αυτά. Πολύ συχνά, οι συμμετέχοντες δεν φέρουν καν μαζί τους, στο τέλος της εκδήλωσης, έναν κατάλογο με ονόματα και αριθμούς τηλεφώνου άλλων συμμετεχόντων. Αυτά τα γεγονότα δεν δημιουργούν ευκαιρίες για τους συμμετέχοντες να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους σχετικά με το πώς πρέπει να ενεργούν συλλογικά όσον αφορά τις εισροές, τις πρώτες ύλες, τις εκροές, τα προϊόντα και τις υπηρεσίες, τα απόβλητα, το κόστος, τους υλικοτεχνικούς πόρους κλπ. Επομένως, πρόκειται για δραστηριότητες κινητοποίησης που δεν μπορούν να συμπεριλάβουν σημαντικά στοιχεία για την οργανωτική ενίσχυση των πρωτοβουλιών που βασίζονται στην αλληλέγγυα οικονομία. Θα μπορούσαν, υπό άλλες συνθήκες, να επωφεληθούν από αυτές τις εκθέσεις και τα φόρουμ για να καθορίσουν τις στρατηγικές συλλογικής αγοράς του υλικού παραγωγής, να ορίσουν τις στρατηγικές υλικοτεχνικής υποστήριξης για το αλληλέγγυο εμπόριο με βάση την κοινωνία.

3.4.2 ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΑΠΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΗΔΗ ΥΠΑΡΧΕΙ

Είναι απαραίτητο να ξεκινήσουμε από αυτό που ήδη υπάρχει και, από αυτή τη θέση να επινοήσουμε λύσεις που μπορούν να γίνουν βιώσιμες με βάση την κοινωνία. Προκειμένου να κινητοποιηθούμε με βάση την πραγματικότητα, είναι απαραίτητο να την γνωρίζουμε. Δεδομένου ότι η οικονομική πραγματικότητα αποτελείται από ροές, είναι απαραίτητο να κάνουμε μια χαρτογράφηση και ανάλυση αυτών των οικονομικών ροών, για να κατανοήσουμε την πραγματικότητα που θέλουμε να διαμορφώσουμε. Το επόμενο βήμα είναι η εκπόνηση των καλύτερων δυνατών στρατηγικών για την ενίσχυση των

πρωτοβουλιών που βασίζονται στην αλληλέγγυα οικονομία.

Είναι επομένως απαραίτητο να γίνει μια καλή χαρτογράφηση των οικονομικών ροών και όχι μόνο των φορέων της αλληλέγγυας οικονομίας που υπάρχουν σε μια δεδομένη περιοχή. Δεν είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε ποιοι είναι οι φορείς εάν δεν γνωρίζουμε το σύνολο των χαρακτηριστικών τους, όπως τι παράγουν, τι χρειάζονται για να είναι σε θέση να παράγουν, το είδος των αποβλήτων που παράγουν, το είδος της κατανάλωσης που ασκούν και τους πόρους στους οποίους έχουν πρόσβαση. Επομένως, είναι απαραίτητο να χαρτογραφηθούν οι ροές υλικών και αξιών που βασίζονται στις αλυσίδες εφοδιασμού προκειμένου να προωθηθεί η αναδιοργάνωση τους. Είναι επίσης απαραίτητο να προωθηθεί η δημιουργία των πρωτοβουλιών που βασίζονται στην αλληλέγγυα οικονομία, με στόχο την κάλυψη των υφιστάμενων αναγκών και απαιτήσεων που έχουν χαρτογραφηθεί, καθώς και την προώθηση της οργάνωσής τους σε δίκτυα με βάση την κοινωνία, προωθώντας έτσι τη σύσταση οικονομικών κυκλωμάτων με βάση την κοινωνικά βιώσιμη τοπική ανάπτυξη.

Με μια γενικότερη έννοια, χρειάζεται : 1) να γίνει μια ανάλυση της κατανάλωσης (των οικογενειών, της κυβέρνησης, των επιχειρήσεων και των εξωτερικών παραγόντων που επηρεάζουν το έδαφος), της ροής παραγωγής και αξίας στο υπό ανάλυση κράτος, δήμο ή άλλη εδαφική μονάδα. 2) Η παραγωγή επίσης πρέπει να συμφωνεί με τη ζήτηση, προκειμένου να αντιστοιχεί στις ροές κατανάλωσης που διαγνώστηκαν από άποψη ποσότητας, ποιότητας και χρόνου. 3) Παράλληλα είναι αναγκαία η προώθηση της κατανάλωσης και της παραγωγής που βασίζεται στην κοινωνία και η ενίσχυση των διαδικασιών της ανταλλαγής, της εμπορευματοποίησης και της υλικοτεχνικής υποστήριξης της. 4) Πολύ σημαντική επίσης είναι η οργάνωση και η στήριξη της χρηματοδότησης που βασίζεται στην κοινωνία. 5) Τέλος, η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, η προώθηση της ανάπτυξης κατάλληλων τεχνολογιών και η προστασία των οικοσυστημάτων αποτελούν βασικά μέσα για την οικοδόμηση αλληλέγγυων οικονομικών κυκλωμάτων.

3.4.2.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η ανάλυση της ροής των υλικών αγαθών και υπηρεσιών σε μια κοινότητα ή δίκτυο μπορεί να μετατραπεί σε κεντρικό μεθοδολογικό στοιχείο για την ενίσχυση των δράσεων

που βασίζονται στην αλληλέγγυα οικονομία. Στο πλαίσιο της ανάλυσης αυτής, δίνεται έμφαση στις ποσότητες και στον όγκο, στην προέλευση και στους γεωγραφικούς προορισμούς των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγονται και καταναλώνονται σε μια περιοχή ή ένα δίκτυο. Αρχικά, η συγκεκριμένη μέθοδος αναλύει την κατανάλωση προκειμένου να προσδιοριστεί η παραγωγή. Δεδομένου ότι η ανάλυση των αναγκών και των αιτημάτων δεν πραγματοποιείται πάντα, πολλές επιχειρήσεις στη Βραζιλία αλλά και σε άλλα κράτη που βασίζονται στην αλληλέγγυα οικονομία αδυνατούν να εντοπίσουν που να πουλήσουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες τους, αντιμετωπίζοντας με αυτόν τον τρόπο πολλές δυσκολίες. Η ανάλυση αυτή είναι λοιπόν η βασική προϋπόθεση για την προώθηση της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων και των συνεργατικών δικτύων που θα ικανοποιήσουν τις ανάγκες και τις απαιτήσεις που εντοπίστηκαν.

Εάν οι απαιτήσεις είναι μικρές σε όγκο ή κατακερματισμένες, η οργάνωση των επιχειρήσεων θα πρέπει να λειτουργεί σε μια οικονομία του πεδίου εφαρμογής. Εάν οι απαιτήσεις είναι μεγάλες και ομοιόμορφες, θα πρέπει να επιλεγεί μια οικονομία κλίμακας. Η απόφαση μεταξύ της οικονομίας του πεδίου εφαρμογής και της οικονομίας κλίμακας πρέπει να λαμβάνει υπόψη την προώθηση καλύτερων συνθηκών εργασίας και καλύτερων ευκαιριών εργασίας στην περιοχή, καθώς και την καλύτερη προσαρμογή της παραγωγής στο τοπικό οικοσύστημα.

A) ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΡΟΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ

Η ροή της κατανάλωσης σε μια περιοχή μπορεί να αναλυθεί στους τρεις βασικούς παράγοντες που την προωθούν: 1) Την τελική κατανάλωση από τις οικογένειες, 2) την κατανάλωση από τις κυβερνήσεις, 3) την κατανάλωση των μέσων παραγωγής (πρώτων υλών, εξοπλισμού κλπ.).

Είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη οι τρεις αυτές πτυχές της ροής της κατανάλωσης τόσο για τους τοπικούς όσο και για τους εξωτερικούς παράγοντες που επηρεάζουν το δίκτυο ή την επικράτεια. Επομένως, εάν πάνω από τις εσωτερικές απαιτήσεις εντός του εδάφους υπάρχουν και εξωτερικές απαιτήσεις που σχετίζονται με την ιδιωτική κατανάλωση οικογενειών, κυβερνήσεων και άλλων παραγωγικών παραγόντων που επηρεάζουν την περιοχή ή το δίκτυο, αυτή η κατανάλωση πρέπει επίσης να χαρτογραφηθεί.

Η ανάλυση αυτή επιτρέπει: 1) τον εντοπισμό του βαθμού στον οποίο η κατανάλωση

συμβάλλει στην ανάπτυξη της υπό εξέταση περιοχής ή σε άλλες περιοχές, 2) την εναρμόνιση της παραγωγής με τη ζήτηση και την ανίχνευση οικονομικών ευκαιριών για τη δημιουργία και τη συντήρηση των επιχειρήσεων, 3) την παραγωγή εργαλείων για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών που καταναλώνονται στην συγκεκριμένη περιοχή αλλά προέρχονται από αλλού, 4) την εκπόνηση σχεδίων βιωσιμότητας για τις επιχειρήσεις, έτσι ώστε να αξιολογηθεί ο βαθμός στον οποίο οι πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην εκπλήρωση της υπάρχουσας ζήτησης είναι βιώσιμες ή όχι, λαμβανομένης υπόψη της κατανάλωσης του κράτους, των αλυσίδων εφοδιασμού και του βαθμού επένδυσης και απαιτούμενων δεξιοτήτων για την εκπλήρωσή τους. Στην πραγματικότητα, κανένα συνεργατικό πλαίσιο δεν μπορεί να παράγει όλα τα διαφορετικά αγαθά και υπηρεσίες που καταναλώνονται εντός των ορίων του. Ωστόσο, ό, τι μπορεί να παραχθεί εντός των ορίων του με βιώσιμο τρόπο και με βάση την κοινωνία, θα συμβάλει στην κοινωνικοοικονομική του ανάπτυξη.

B) ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΡΟΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Πρόκειται για την ανάλυση της ροής της παραγωγής, της εμπορευματοποίησης και των υπηρεσιών που παράγονται εντός μιας συγκεκριμένης περιοχής, λαμβάνοντας υπόψη τις υπάρχουσες δυνατότητες και την ποικιλομορφία στην προσφορά αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και στον όγκο και την ποικιλία των αποβλήτων που παράγονται κατά τη διαδικασία υλοποίησης. Θα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη οι παραγωγικές δραστηριότητες που αφορούν στην αυτοκατανάλωση και την ανταλλαγή, οι οποίες δεν παράγουν χρηματικά έσοδα.

Για μια πρώτη ανάλυση της παραγωγικής κατανάλωσης των επιχειρήσεων, πρέπει να διερευνηθούν: 1) η ικανότητα παραγωγής, εμπορευματοποίησης ή παροχής υπηρεσιών, 2) τα ακατέργαστα και ημι-μετασχηματισμένα υλικά, καθώς και άλλα υλικά και υπηρεσίες που αποκτήθηκαν για την παραγωγή ή την παροχή μιας υπηρεσίας. 3) Τα απόβλητα που παράγονται. 4) Το εργατικό δυναμικό που απαιτείται για αυτές τις επιχειρήσεις⁷.

---

⁷ Στη δικτυακή πύλη solidarius.net υπάρχει ένα εργαλείο για τη χαρτογράφηση των επιχειρήσεων με βάση την κοινωνία, των ομάδων κατανάλωσης και ανταλλαγής διευκολύνοντας την ανάλυση των αλυσίδων εφοδιασμού.

Γ) ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΡΟΩΝ ΑΞΙΑΣ

Η ανάλυση των ροών αξίας πρέπει να εξετάζεται από τις πηγές της και σε σχέση με τα στοιχεία του προορισμού της. Στην ανάλυση των ροών αξίας, δίνεται έμφαση στην οικονομική αξία που αλλάζει από τους παράγοντες και τα τμήματα που την κινητοποιούν, καθώς και την προέλευση και τον προορισμό αυτών των ροών. Η οικονομική αξία αλλάζει ανάλογα με τις περιοχές και τα δίκτυα αναφοράς και ανάλυσης. Μπορεί να παραμείνει σε αυτά ή να αποφευχθεί. Πρέπει να γίνει μια ανάλυση των πηγών προέλευσης των νομισματικών και μη χρηματικών αξιών που κινούνται μεταξύ των εδαφών και των δικτύων, καθώς και της διαδικασίας αποφυγής των αξιών αυτών. Ο θεμελιώδης στόχος της διάρθρωσης της ροών αξίας είναι η διεύρυνση της πρόσβαση των οικογενειών σε αγαθά και υπηρεσίες ποιότητας, καθώς και η «καλή διαβίωση» τους όσον αφορά την κατανάλωσή, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των νομισματικών και μη νομισματικών μορφών ικανοποίησης. Συνεπώς, η λειτουργία αυτή δεν πρέπει να περιοριστεί στην αύξηση της πώλησης στην αγορά από τους συμμετέχοντες ή στη μείωση του όγκου των προϊόντων που αγοράζονται από αυτούς. Ως εκ τούτου, όσο περισσότερο ένα δίκτυο είναι σε θέση να παράγει τα αναγκαία για την κατανάλωση οικογενειών, κυβερνήσεων και επιχειρήσεων μέσω της τοπικής παραγωγής, αποφεύγεται η κατανάλωση που ικανοποιείται από προϊόντα εξωτερικά του δικτύου. Ως αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας το δίκτυο θα είναι σε θέση να προωθήσει την ανάπτυξή του, αξιοποιώντας με βιώσιμο τρόπο τις δικές του δυνατότητες κατανάλωσης και παραγωγής.

3.4.2.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

Προκειμένου να ικανοποιηθούν οι κοινωνικές ανάγκες, είναι απαραίτητο να προωθηθούν πρωτοβουλίες οι οποίες μπορούν να συμβάλουν στην ενσωμάτωσή τους σε δίκτυα συνεργασίας. Τα βασικά βήματα για την κατασκευή και ενίσχυση των κυκλωμάτων με βάση την αλληλέγγυα οικονομία μπορούν να συστηματοποιηθούν σύμφωνα με το παρακάτω σχήμα. Όσον αφορά την ενσωμάτωση της χρηματοδότησης, της παραγωγής, της εμπορευματοποίησης και της κατανάλωσης με βάση την κοινωνία, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ο ρόλος των συνεργατικών δικτύων.

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Θα αναφερθούμε σε τρεις από τις πιο σημαντικές πτυχές που σχετίζονται με την οργάνωση του κινήματος της αλληλέγγυας οικονομίας. Το πρώτο είναι πως δεν πρόκειται για κοινωνικό κίνημα, αλλά για ένα κοινωνικοοικονομικό κίνημα. Αυτό που χαρακτηρίζει την αλληλέγγυα οικονομία είναι τα χαρακτηριστικά της οικονομίας και της αλληλεγγύης που βασίζονται στη φύση και όχι στο γεγονός ότι είναι μια οργανωμένη κοινωνική ομάδα που απαιτεί ή προτείνει κάτι.

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Οι πρωτοβουλίες που βασίζονται στην οικονομία δημιουργούν αποτελεσματικά μια οικονομική πραγματικότητα. Ουσιαστικά πρόκειται για τις διαδικασίες της παραγωγής, της κυκλοφορίας και της κατανάλωσης οικονομικών μέσων, με τρόπο βιώσιμο και αλληλέγγυο που χαρακτηρίζουν και συνάδουν με την αλληλέγγυα οικονομία. Η αλληλέγγυα οικονομία δημιουργεί οικονομικά μέσα, οικονομική αξία και παραστάσεις οικονομικής αξίας, σε αντίθεση με τα κοινωνικά κινήματα που δεν έχουν στη φύση τους τη δημιουργία μέσων, αξιών και οικονομικής εκπροσώπησης. Όταν η αλληλέγγυα οικονομία οργανώνεται ως κοινωνικοοικονομικό κίνημα, είναι απαραίτητο να δοθεί προσοχή ώστε η διαδικασία οργάνωσης, κινητοποίησης και εκπαίδευσης να μην περιορίζεται σε πολιτικές απαιτήσεις ή προτάσεις δημόσιων πολιτικών προς το κράτος - όπως συμβαίνει με τα περισσότερα κοινωνικά κινήματα. Βασικά, πρέπει να συμβάλει στην ενίσχυση των οικονομικών ροών της ίδιας της αλληλέγγυας οικονομίας και να ενισχύσει τα οικονομικά αποτελέσματα των συμμετεχόντων, των πρωτοβουλιών και των δικτύων. Αυτό μπορεί να συμβεί μέσω της επέκτασης της τελικής και της ενδιάμεσης κατανάλωσης, μέσω της επανασύνδεσης των αλυσίδων εφοδιασμού στα δίκτυα συνεργασίας καθώς και μέσω της μείωσης του κόστους παραγωγής.

Ο κύριος συνομιλητής της αλληλέγγυας οικονομίας, όσον αφορά τον προορισμό των οικονομικών ροών της, πρέπει να είναι οι κοινωνικές μάζες, ο πληθυσμός των τοπικών κοινοτήτων που πρέπει να αναπροσδιορίσουν τις πρακτικές κατανάλωσης τους με τρόπο συνειδητό και με βάση την κοινωνία. Στόχο της αλληλέγγυας οικονομίας αποτελεί η παραγωγή και η διανομή των οικονομικών μέσων για την «καλή διαβίωση» των

ανθρώπων, των οικογενειών, των κοινοτήτων, των εθνών και των χωρών. Μέσα από ένα κοινωνικο-οικονομικό κίνημα, όπως αυτό της αλληλέγγυας οικονομίας μπορεί να επιτευχθούν οι οικονομικές ανάγκες των λαών, των οικογενειών, των κοινοτήτων, των εθνών και των χωρών. Η αλληλέγγυα οικονομία μπορεί να εδραιωθεί ως άξονας των αγώνων. Αυτό μπορεί να συμβεί επειδή ο τρόπος οργάνωσής της υπερβαίνει τις καταπιεστικές δομές ενώ παράλληλα έχει τη δυνατότητα σύνδεσης με τις άμεσες απαιτήσεις μεγάλων κοινωνικών τμημάτων. Οι δημόσιες αγορές είναι μόνο μία από τις πιθανές μεσολαβήσεις για την τελική κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών βασιζόμενων στην αλληλέγγυα οικονομία ανά πληθυσμό.

Η ανάγκη προώθησης του διαλόγου μεταξύ της αλληλέγγυας οικονομίας και του κράτους είναι αναμφισβήτητη, δεδομένης της αναγκαιότητας δημιουργίας ενός νομικού πλαισίου για την αλληλέγγυα οικονομία, καθώς και της δημιουργίας πολιτικών και δημόσιων πόρων για αυτήν. Ωστόσο, κανείς δεν μπορεί να είναι αφελής για να πιστέψει ότι η κοινωνία εξαρτάται από τους δημόσιους πόρους για την επέκτασή και εδραίωσή της, καθώς και για την προώθηση των μετα-καπιταλιστικών μορφών παραγωγής. Στην πραγματικότητα, όλη η ανθρώπινη εργασία μπορεί να παράγει αγαθά και υπηρεσίες που μπορούν να μετρηθούν με την αξία τους και να προσφερθούν προς κοινωνική κατανάλωση. Η αλληλέγγυα οικονομία μπορεί να δημιουργήσει πιστώσεις οικονομικής αξίας όταν προσφέρει τα αγαθά και τις υπηρεσίες της στους καταναλωτές -πιστώσεις που ανταλλάσσονται για αγαθά και υπηρεσίες που αντιστοιχούν στις ανάγκες του δικτύου, ενώ παράλληλα μπορεί να παράγει πλεόνασμα οικονομικής αξίας στις ανταλλαγές επιτρέποντας την ανάπτυξη και την αυτοσυντήρηση της. Ωστόσο, αυτό χρειάζεται τη δημιουργία συνεργατικών δικτύων με βάση την αλληλέγγυα οικονομία και τη σύσταση κεφαλαίων που βασίζονται σε αυτήν.

Η δεύτερη πτυχή είναι ότι τα φόρουμ και τα δίκτυα της αλληλέγγυας οικονομίας, οργανωμένα από τοπικό σε παγκόσμιο επίπεδο, πρέπει να είναι μια έκφραση δημοκρατικής αυτοδιαχείρισης και ταυτόχρονα οικονομικής συνοχής όσον αφορά αυτό που προτείνουν. Είναι αναγκαίο να επινοήσουμε και να ανανεώσουμε τις μορφές άσκησης της δημοκρατίας, έτσι ώστε η εξουσία να ασκείται με έναν κοινό τρόπο. Από την άλλη πλευρά, είναι απαραίτητο να επεκτείνεται κάθε μέρα το ποσοστό κατανάλωσης προϊόντων και υπηρεσιών που βασίζονται στις κοινωνικές ανάγκες. Σήμερα, οι επιχειρήσεις που βασίζονται στην αλληλέγγυα οικονομία στη Βραζιλία παράγουν περίπου

4,4 δισεκατομμύρια δολάρια κάθε χρόνο. Ωστόσο, είναι ατυχές το γεγονός ότι πολλοί φορείς και πρωτοβουλίες που υπερασπίζονται την αλληλέγγυα οικονομία καταναλώνουν πολύ λίγα από τα αγαθά και τις υπηρεσίες της.

Η τρίτη πτυχή είναι ότι, αφενός, είναι απαραίτητο να υπάρχει ένας σαφής ορισμός της αλληλέγγυας οικονομίας, συλλογικά επεξεργασμένος από μέλη δικτύων και φόρουμ που θα χρησιμεύει ως αναφορά για το έργο της κινητοποίησης, της οργάνωσης και της λαϊκής εκπαίδευσης. Αφετέρου όμως, ο ορισμός αυτός δεν μπορεί να μετατραπεί σε δόγμα. Αντίθετα, πρέπει να παραμείνει ως συλλογική αναφορά και συγχρόνως ως θέμα δημιουργίας που θα εμπλουτιστεί από ιστορικές εμπειρίες αλληλέγγυας οικονομίας διαφορετικών εθνών και διαφορετικών πολιτισμών στον ορίζοντα της επέκτασης της ηθικής άσκησης των δημόσιων και ιδιωτικών ελευθεριών.

ΟΡΙΣΜΟΣ

Η έννοια του δικτύου σχετίζεται με τη θεωρία της πολυπλοκότητας, καθώς και με έννοιες όπως αυτή της οικολογίας, την κυβερνητικής πολιτικής αλλά και άλλων διαφορετικών πεδίων. Η έννοια του δικτύου υπογραμμίζει τις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων μερών που αλληλοσυνδέονται, τη ροή των στοιχείων που κυκλοφορούν μέσα από αυτές τις σχέσεις, τους δεσμούς που ενισχύουν τη συλλογική συνέργεια, την αυτοπαραγωγική κίνηση με την οποία κάθε στοιχείο συμβάλλει στην αναπαραγωγή των άλλων στοιχείων, τον δυναμικό μετασχηματισμό κάθε μέρους στην σχέση του με το σύνολο και με τη διαδικασία μετασχηματισμού του συνόλου ως αποτέλεσμα των ροών που κυκλοφορούν μέσα σε ολόκληρο το δίκτυο. Έτσι, η συνοχή κάθε μέλους εξαρτάται από την ένταξή του στο δίκτυο, από τις ροές στις οποίες συμμετέχει και από τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνει και συνεργάζεται με τα άλλα μέλη.

Η έννοια των Δικτύων Συνεργασίας που βασίζονται στη αλληλεγγύη ως αναλυτική κατηγορία προέρχεται από την ανάγνωση των δραστηριοτήτων των σύγχρονων κοινωνικών φορέων, υπό το πρίσμα της θεωρίας της πολυπλοκότητας και της φιλοσοφίας της απελευθέρωσης. Ως στρατηγική κατηγορία, είναι το κέντρο της επανομαζόμενης Επανάστασης του Δικτύου, στην οποία οι οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές δράσεις αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, υπονομεύοντας τα ηγεμονικά πρότυπα και τις διαδικασίες που στηρίζονται στον καπιταλισμό, προχωρώντας έτσι στην οικοδόμηση μιας κοινωνίας με βάση την παγκοσμιοποίηση.

Η έννοια των αλληλέγγυων Δικτύων Συνεργασίας αποτελεί μια στρατηγική που συνδέει τη παραγωγή, την εμπορευματοποίηση, την χρηματοδότηση των επιχειρήσεων που βασίζονται στην αλληλεγγύη, καθώς και άλλων μορφών οργανώσεων βάσης (ενώσεις, συνδικάτα, ΜΚΟ κ.λπ.) με μία διαδικασία που συνίσταται στην αμοιβαία ανταπόκριση και την από κοινού ανάπτυξη. Πρόκειται για μία διαδικασία που είναι αυτοσυντηρούμενη και αντίθετη στον καπιταλισμό.

Υπάρχουν τέσσερα βασικά κριτήρια συμμετοχής στα δίκτυα αυτά: Α) Δεν πρέπει να υπάρχει καμία μορφή εκμετάλλευσης στην εργασία, καμία μορφή πολιτικής καταπίεσης και πολιτιστικής κυριαρχίας. Β) Πρέπει να διατηρείται η οικολογική ισορροπία των

οικοσυστημάτων επιτρέποντας παράλληλα τη σταδιακή αλλαγή των επιχειρήσεων που δεν είναι ακόμα οικολογικά βιώσιμες. Γ) Μέσα στο συνεργατικό δίκτυο θα πρέπει να διανέμονται σημαντικά τμήματα του πλεονάσματος για την επέκταση του. Δ) Τέλος, χρειάζεται ένας συνεχής αναπροσδιορισμός των στόχων και των μέσων της αυτοδιαχείρισης μέσα σε ένα πνεύμα αλληλεγγύης και συνεργασίας.

Ο βασικός στόχος αυτών των δικτύων είναι η τόνωση των παραγωγικών αλυσίδων μέσω μιας κοινωνικής και οικολογικής προσέγγισης: Πιο συγκεκριμένα βασικοί στόχοι της διαδικασίας αφορούν Α) τη παραγωγή εντός των δικτύων όλων των προϊόντων που καταναλώνονται ακόμη από την καπιταλιστική αγορά, όπως τελικά προϊόντα, εισροές, υπηρεσίες κ.λπ. Β) Την αναδιάρθρωση των ροών αξίας, αποφεύγοντας την ανατροφοδότηση της καπιταλιστικής παραγωγής, κάτι που συμβαίνει όταν οι επιχειρήσεις με βάση την αλληλεγγύη αγοράζουν αγαθά και υπηρεσίες από τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις. Γ) Την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και διανομής εισοδήματος, οργανώνοντας νέες επιχειρήσεις για να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις των δικτύων. Δ) Την εξασφάλιση οικονομικών συνθηκών για την άσκηση δημοσίων και ιδιωτικών ελευθεριών με ηθικό τρόπο. Ε) Την συλλογική επανεπένδυση των πλεονασμάτων, επιτρέποντας την προοδευτική μείωση του αριθμού των ωρών εργασίας ανά ημέρα και αυξάνοντας τον ελεύθερο χρόνο όλων των εργαζομένων. Αυτή η διαδικασία έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και της καταναλωτικής κουλτούρας κάθε ατόμου.

Η βιωσιμότητα αυτής της μετακαπιταλιστικής εναλλακτικής λύσης εξαρτάται από την επέκταση της κατανάλωσης που βασίζεται στην αλληλεγγύη, στην συλλογική επανεπένδυση των πλεονασμάτων και στη συνεργασία μεταξύ όλων. Σε ένα δίκτυο, οι οργανισμοί κατανάλωσης, εμπορίου, παραγωγής και εξυπηρέτησης βρίσκονται σε κατάσταση μόνιμης διασύνδεσης μέσω υλικών (προϊόντων, εισροών κ.λπ.), πληροφοριών και ροών αξίας που κυκλοφορούν μέσω του δικτύου. Οι βασικές ιδιότητες αυτών των δικτύων είναι η αυτοπεποίθηση, η ένταση, η έκταση, η ποικιλομορφία, η ακεραιότητα, η ανατροφοδότηση, η ροή της αξίας, η ροή των πληροφοριών, η ροή των υλικών και η συσσωμάτωση.

Η διαχείριση ενός δικτύου που βασίζεται στην αλληλεγγύη πρέπει να είναι αναγκαστικά δημοκρατική, διότι η συμμετοχή των μελών του είναι εντελώς προαιρετική, τηρουμένων των συμβάσεων που συνάπτουν τα μέλη του.

Στα χαρακτηριστικά του περιλαμβάνονται η αποκέντρωση, η συμμετοχική διαχείριση, ο συντονισμός και η περιφερειοποίηση/διάχυση. Τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν ως στόχο να εξασφαλίσουν την αυτοδιάθεση και την αυτοδιαχείριση κάθε οργανισμού καθώς και του δικτύου στο σύνολό του. Στην πραγματικότητα, όταν οργανώνεται αυτό το είδος των τοπικών δικτύων, η βασική προτεραιότητα είναι η κάλυψη των άμεσων απαιτήσεων του πληθυσμού για εργασία, η βελτίωση της κατανάλωσης και της εκπαίδευσης ενώ παράλληλα εξασφαλίζεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και το δικαίωμα των ανθρώπων να ζουν καλά, καταπολεμώντας τις δομές εκμετάλλευσης και κυριαρχίας, την φτώχεια και την περιθωριοποίηση.

Αυτό συμβαίνει όταν μέσω του τοπικού δικτύου αναπτύσσεται ένας νέος τρόπος παραγωγής, κατανάλωσης και συνύπαρξης, όπου η έννοια της αλληλεγγύης κατέχει τον πρωταρχικό ρόλο.

Συνεπώς, τα Δίκτυα Συνεργασίας και Αλληλεγγύης Α) επιτρέπουν σε διάφορους κοινωνικούς φορείς να ενταχθούν σε ένα οργανικό κίνημα με ισχυρό μετασχηματιστικό δυναμικό. Επιπλέον Β) ανταποκρίνονται στις άμεσες απαιτήσεις των ατόμων όσον αφορά την ικανοποίηση των εργασιακών και καταναλωτικών αναγκών τους, αποδεχόμενα την ατομικότητά τους, είτε είναι γυναίκα, είτε έγχρωμος κ.λπ.. Τα Δίκτυα Συνεργασίας επίσης Γ) αρνούνται τις καπιταλιστικές δομές εκμετάλλευσης της εργασίας, την αλλοτρίωση (*expropriation*) στην κατανάλωση, την πολιτική και πολιτιστική κυριαρχία. Τέλος ο τρόπος οργάνωσής τους δ) εφαρμόζει ένα νέο μετα-καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και κατανάλωσης, οργάνωσης της συλλογικής ζωής που επιβεβαιώνει το δικαίωμα κάθε ατόμου στην πολυμορφία και την ατομικότητα, προωθώντας μέσω της αλληλεγγύης την άσκηση των δημοσίων και ιδιωτικών ελευθεριών με ηθικό τρόπο.

ΓΕΝΕΣΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες, αμέτρητα δίκτυα και οργανώσεις εμφανίστηκαν σε όλο τον κόσμο στον τομέα της Κοινωνίας των Πολιτών -στους τομείς της οικονομίας, της πολιτικής και του πολιτισμού- τα οποία υποστηρίζουν μια ηθική προσέγγιση όσον αφορά στην άσκηση των δημοσίων και ιδιωτικών ελευθεριών. Όλα αυτά τα εγχειρήματα αποτελούν εμβρυακές δομές ενός μη κυβερνητικού δημόσιου τομέα. Οι γυναίκες, τα οικολογικά δίκτυα και οι οργανώσεις, η παιδεία, η υγεία και τα κίνητρα για στέγαση καθώς και πολλές άλλες ομάδες που υποστηρίζουν την οικονομία και την ηθική στην

πολιτική πολλαπλασιάζονται, ανοίγοντας τον δρόμο για την εμφάνιση μιας νέας σφαίρας κοινωνικών συμπράξεων. Η ανάπτυξη μιας νέας συνειδητοποίησης και νέων πρακτικών που αφορούν στις σχέσεις μεταξύ των φύλων, στην ισορροπία του οικοσυστήματος και στην οικονομία που βασίζεται στην αλληλεγγύη, για παράδειγμα, δεν καθοδηγούνται από την αγορά ή το κράτος. Η συναίνεση σχετικά με αυτές τις νέες πρακτικές δημιουργήθηκε μέσα στα δίκτυα στα οποία οι άνθρωποι και οι οργανώσεις από διάφορα μέρη του κόσμου συνεργάζονται ενεργά μεταξύ τους, προτείνοντας αλλαγές στην αγορά, το κράτος και τις ποικίλες κοινωνικές και πολιτιστικές σχέσεις. Αυτές οι σχέσεις βασίζονται σε μια απρόσκοπτη υπεράσπιση της ανάγκης να εξασφαλισθούν γενικά οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την άσκηση δημοκρατικών και ιδιωτικών ελευθεριών με ηθικό τρόπο. Η προοδευτική και πολύπλοκη ενσωμάτωση αυτών των διαφορετικών δικτύων, που συνεργάζονται μεταξύ τους με αλληλεγγύη, κατέστησε δυνατή την εμφάνιση της σκοπιμότητας μιας νέας επανάστασης σε παγκόσμια κλίμακα, ικανής να ξεπεράσει την καπιταλιστική λογική της συγκέντρωσης του πλούτου, της κοινωνικής περιθωριοποίησης και των διαφόρων μορφών πολιτικής, οικονομικής και πολιτιστικής κυριαρχίας.

Ξεκινώντας από τους τομείς του πολιτισμού και της πολιτικής, τα δίκτυα αυτά προχωρούν προοδευτικά στον οικονομικό τομέα, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη για πλήρη δημοκρατία, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την εισαγωγή και εφαρμογή μηχανισμών αυτοδιαχείρισης για την κοινωνία σε κάθε τομέα δραστηριότητας. Επομένως, δεν αφορά τον πολιτικό έλεγχο του κράτους από την κοινωνία, αλλά τον δημοκρατικό έλεγχο της οικονομίας από την κοινωνία και τη δημιουργία ροών πληροφορίας, ιδιαίτερα όσον αφορά στα πράγματα που επηρεάζουν τη ζωή του καθενός και που είναι αντικείμενο ανθρώπινων αποφάσεων.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρούμε την εμφάνιση και τον πολλαπλασιασμό αμέτρητων πρακτικών συνεργασίας που βασίζονται στην αλληλεγγύη στον τομέα της οικονομίας. Μεταξύ άλλων μπορούμε να εντοπίσουμε την αναβίωση των αυτοδιαχειριζόμενων επιχειρήσεων, του δίκαιου εμπορίου, των οργανώσεων εμπορικών σημάτων και σήμανσης που βασίζονται στην αλληλεγγύη⁸. Την ανάπτυξη της οικολογικής γεωργίας, την κοινωνική κατανάλωση, τα τοπικά συστήματα απασχόλησης και εμπορίου (Local Exchange Trading Systems, LETS), τα τοπικά ανταλλακτικά συστήματα, τα

---

8 *ΣτΕ: .. εννοεί πιστοποιήσεις τύπου fairtrade για την δίκαιη παραγωγή χωρίς εκμετάλλευση.

συστήματα κοινοτικών συναλλαγών, τα τοπικά ανταλλακτικά συστήματα με κοινωνικό νόμισμα, τα δίκτυα ανταλλαγής, τη κοινοτική οικονομία, τα συστήματα μικροπίστωσης, τις λαϊκές τράπεζες, τις κοινωνικές ομάδες αγορών, τα διάφορα κινήματα μποϊκοτάζ, τη διάδοση ελεύθερου λογισμικού. Ένας σημαντικός αριθμός οργανισμών που εμπλέκονται σε αυτές τις πρακτικές και οι οποίοι, στο σύνολό τους, καλύπτουν τα διάφορα τμήματα των παραγωγικών αλυσίδων (κατανάλωση, εμπόριο, υπηρεσίες, παραγωγή και πίστωση) έχουν ξεκινήσει να εκτελούν κοινές δράσεις δικτύωσης, ενώ άλλοι αναπτύσσουν τέτοιες δραστηριότητες ήδη περισσότερο από τριάντα χρόνια. Η παγκόσμια ανάπτυξη αυτών των δικτύων υποδηλώνει την αύξηση των νέων πεδίων δυνατοτήτων για δράσεις βασισμένες στην αλληλεγγύη, που έχουν στρατηγικά διαρθρωθεί με στόχο την προώθηση των δημοσίων και ιδιωτικών ελευθεριών και οι οποίες αρχίζουν να συζητούνται στα παγκόσμια κοινωνικά φόρουμ.

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΣΗΜΑΣΙΑ. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙΣ.

Η νέα γενιά δικτύων που αρχίζει να εμφανίζεται με βάση μια κοινωνική προσέγγιση προς τη συνεργασία χαρακτηρίζεται από αμέτρητες κοινωνικές πρακτικές που αναπτύσσονται από διάφορα προϋπάρχοντα δίκτυα. Αξιοποιώντας αυτές τις πρακτικές και κατανοώντας τις από την άποψη του παραδείγματος της πολυπλοκότητας, μπορούν να αναπτυχθούν στρατηγικές συνεργασίας βασισμένες στην αλληλεγγύη που έχουν τη δυνατότητα να επεκτείνουν νέες κοινωνικές σχέσεις παραγωγής και κατανάλωσης. Αυτή η διαδικασία μπορεί να προωθήσει μια νέα κατανόηση της κοινωνίας στην οποία τα ανθρώπινα όντα μέσω των πολλαπλών διαστάσεών τους, μπορούν να έχουν πρόσβαση στα υλικά, πολιτικά, εκπαιδευτικά και ενημερωτικά μέσα ώστε να εκπληρώσουν δεοντολογικά την ατομικότητά τους, προωθώντας παράλληλα την ελευθερία των άλλων. Αυτά τα δίκτυα συνεργασίας που βασίζονται στην αλληλεγγύη, μέσα από τις απαραίτητες προϋποθέσεις που αφορούν την άσκηση των ελευθεριών, μπορούν να προχωρήσουν στρατηγικά στην οικοδόμηση μιας νέας μορφής κοινωνικής οργάνωσης που διαμορφώνεται ως μετακαπιταλιστική κοινωνία.

Από οικονομική άποψη, η ιδέα αναφέρεται στην διάδοση της εργασίας και της κατανάλωσης που βασίζονται στην αλληλεγγύη. Η κατανάλωση με βάση την αλληλεγγύη συνεπάγεται την επιλογή καταναλωτικών αγαθών ή υπηρεσιών που επικεντρώνονται στις ανάγκες και τις επιθυμίες των ανθρώπων, με στόχο την εκπλήρωση της προσωπικής

τους ευεξίας, καθώς και την προώθηση της ευημερίας των εργαζομένων που ασχολούνται με την παραγωγή των αγαθών ή την παροχή των υπηρεσιών. Αυτό το καταναλωτικό σχήμα έχει τη δυνατότητα να μπορεί να διατηρεί την ισορροπία των οικοσυστημάτων. Στην πραγματικότητα, όταν καταναλώνουμε αγαθά που παράγονται με διαδικασίες που εκμεταλλεύονται τους ανθρώπους και βλάπτουν τα οικοσυστήματα, εμείς οι ίδιοι είμαστε υπεύθυνοι για την εκμετάλλευση αυτών των ανθρώπων και για την βλάβη που προκαλείται στην οικολογική ισορροπία. Αυτό συμβαίνει διότι αγοράζοντας τέτοια αγαθά συμβάλλουμε στη διαδικασία, και οι υπεύθυνοι για την εν λόγω κατάσταση μπορούν να μετατρέψουν τα αγαθά σε κεφάλαιο επανεπενδύοντάς τα με τον ίδιο τρόπο, αναπαράγοντας έτσι τις ίδιες κοινωνικά άδικες και οικολογικά επιβλαβείς πρακτικές.

Επομένως, η πράξη κατανάλωσης δεν είναι μόνο οικονομική αλλά και παράλληλα είναι ηθική και πολιτική. Πρόκειται για άσκηση εξουσίας με την οποία είτε μπορούμε να ενισχύσουμε αποτελεσματικά την εκμετάλλευση των ανθρώπων, την προοδευτική καταστροφή του πλανήτη και τη συγκέντρωση του πλούτου και την κοινωνική περιθωριοποίηση, είτε μπορούμε να αντιταχθούμε στον επιβλαβή αυτό τρόπο παραγωγής, προωθώντας, μέσω της αλληλεγγύης την εξάπλωση των δημόσιων και ιδιωτικών ελευθεριών, την αποκέντρωση του πλούτου και την οικολογική και κοινωνικά βιώσιμη ανάπτυξη. Επιλέγοντας και καταναλώνοντας προϊόντα τα οποία προσδιορίζονται από τα εμπορικά σήματα των δικτύων που βασίζονται στην αλληλεγγύη, συμβάλλουμε στην πληρέστερη ανάπτυξη των αλληλέγγυων παραγωγικών διαδικασιών και διασφαλίζουμε ότι τα χρήματα που ξοδεύονται στην κατανάλωση επανεπενδύονται στην αλληλέγγυα παραγωγή, προωθώντας την ευημερία όλων όσων εμπλέκονται στις παραγωγικές και καταναλωτικές τους δραστηριότητες.

Η εργασία με βάση την αλληλεγγύη σημαίνει, εκτός από την αυτοδιαχείριση και την κοινωνική συνυπευθυνότητα των εργαζομένων, ότι το πλεόνασμα των παραγωγικών διαδικασιών -που στην καπιταλιστική λογική συσσωρεύεται από ολόένα και μικρότερες ομάδες· θα πρέπει να επανεπενδύεται για τη χρηματοδότηση άλλων παραγωγικών επιχειρήσεων βασισμένων σε κοινωνικά κριτήρια. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα να επιτρέπει σε εκείνους που σήμερα εξαιρούνται από το κεφάλαιο, να μπορούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες εργασίας και κατανάλωσης, αυξάνοντας το φάσμα των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών, διευρύνοντας παράλληλα τα δίκτυα παραγωγών και καταναλωτών και βελτιώνοντας τις συνθήκες διαβίωσης όλων όσων

εμπλέκονται στην αλληλέγγυα παραγωγή.

Έτσι, με τα πλεονάσματα που δημιουργούνται από τις επιχειρήσεις μπορούν να οργανωθούν νέες παραγωγικές επιχειρήσεις, δημιουργώντας ευκαιρίες απασχόλησης για τους ανέργους και ευνοώντας μια σταθερή απόδοση που, χάρη στην κατανάλωση που πραγματοποιείται από τους ίδιους εργαζόμενους, αυξάνει την τελική κατανάλωση εντός δικτύου, δημιουργώντας έτσι περισσότερα πλεονάσματα για επανεπένδυση. Οι νέες επιχειρήσεις που θα οργανωθούν θα πρέπει να στοχεύουν στην παραγωγή αγαθών που αγοράζονται ακόμα από τα μέλη του δικτύου στην καπιταλιστική αγορά, είτε αυτά τα αγαθά και οι υπηρεσίες προορίζονται για τελική κατανάλωση είτε για εισροές, υλικά συντήρησης και άλλα αντικείμενα που απαιτούνται από την παραγωγική διαδικασία. Αυτή η προσέγγιση, συνοδευόμενη από μια κριτική αξιολόγηση των οικολογικά μη βιώσιμων καπιταλιστικών προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης, αποσκοπεί στη διόρθωση των ροών των αξιών, έτσι ώστε η τελική και παραγωγική κατανάλωση να μην προωθήσει την ιδιωτική συσσώρευση πλούτου εκτός των δικτύων. Στοχεύει επίσης να επαναφέρει τις διαδικασίες κοινωνικής παραγωγής και κατανάλωσης έτσι ώστε να ολοκληρωθούν τα τμήματα των παραγωγικών αλυσίδων όπου τα δίκτυα δεν είναι ακόμη αυτόνομα.

Αυτή η στρατηγική του δικτύου αποτελείται από πρακτικές που ονομάζονται ως «παράδειγμα της αφθονίας». Πιο συγκεκριμένα, όσο περισσότερο διανέμεται ο πλούτος, τόσο αυξάνεται ο πλούτος όλων. Υπό αυτό το πρίσμα οι πληθυσμοί που είχαν προηγουμένως αποκλειστεί είναι πλέον σε θέση να καταναλώνουν με βάση την αλληλεγγύη, έχοντας ενταχθεί στην παραγωγική διαδικασία και λαμβάνοντας τη δίκαιη αμοιβή για την εργασία τους. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εξασφαλίζεται η ευημερία τους, διότι πρόκειται για μία ανατροφοδοτούμενη παραγωγική διαδικασία με οικολογικά αειφόρα πρότυπα.

Οι συλλογικές συμφωνίες εντός των δικτύων επιτρέπουν την προσαρμογή των δομών του κόστους και των τιμών, βάσει προτύπων που επιτρέπουν την αυτοπαραγωγή ως εναλλακτική λύση, στη λογική της έλλειψης που ρυθμίζει τις αγορές στο πλαίσιο της κυρίαρχης σχέσης προσφοράς και ζήτησης. Σύμφωνα με τη λογική της έλλειψης που ρυθμίζει τις αγορές, η άφθονη προσφορά τείνει να μειώσει τις τιμές ακόμη και σε επίπεδα χαμηλότερα από το κόστος παραγωγής. Πρόκειται για μία κατάσταση στην οποία, για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις της αγοράς αφήνουν ένα μεγάλο μέρος του προϊόντος τους

να σαπίσει στο έδαφος -γιατί σύμφωνα με λογική της αγοράς δεν υπάρχει τρόπος να καλυφθούν οι δαπάνες συγκομιδής, γνωρίζοντας ότι πάνω από ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι στον κόσμο ζουν σε ακραία φτώχεια και σίγουρα θα ήθελαν να καταναλώσουν αυτό το φαγητό. Εν τω μεταξύ, οι ανάγκες αυτών των λιμοκτονούντων πληθυσμών δεν λειτουργούν ως ζήτηση υπό τη λογική της αγοράς, επειδή δεν διαθέτουν τα νομισματικά μέσα που απαιτούνται για την πραγματοποίηση της ανταλλαγής που θα ικανοποιούσε τις ανάγκες τους. Έτσι, κάτω από τη λογική της έλλειψης που κυβερνά την αγορά, δεν υπάρχει τρόπος να δοθεί η δυνατότητα στους πληθυσμούς που λιμοκτονούν να καταναλώσουν τους τόνους τροφίμων που προορίζονται για τον κάδους απορριμμάτων είτε αυτοί οι πληθυσμοί βρίσκονται σε άλλη ήπειρο, είτε στην ύπαιθρο του ίδιου κράτους, όπου η αφθονία της παραγωγής -που αυξάνει την προσφορά στην αγορά- καθιστά ανέφικτη την ανάκτηση του κόστους συγκομιδής και συχνά την ανάκτηση του κόστους καλλιέργειας.

Επιπροσθέτως, κάτω από αυτή τη λογική έλλειψης, τα υψηλά επιτόκια αναγκάζουν ορισμένους από τους αγροτικούς πληθυσμούς, οι οποίοι έχουν συνάψει χρέη για την συντήρηση των καλλιεργειών τους, να πουλήσουν τμήματα των εδαφών τους σε μια προσπάθεια να τα αποπληρώσουν. Αυτό συμβαίνει διότι η υπερκείμενη συγκομιδή από τους αγρότες, ως αποτέλεσμα του παραγωγικού τους έργου και των ευνοϊκών περιβαλλοντικών συνθηκών της γεωργίας τους, τους εμποδίζει να μπορούν να διακανονίζουν τα χρέη τους. Αντίθετα, υπό το πρίσμα των συνεργατικών δικτύων που βασίζονται στην αλληλεγγύη, βασικός στόχος στο οικονομικό πεδίο είναι η διασφάλιση της παραγωγής, της διανομής, της απασχόλησης ή της κατανάλωσης των υλικών μέσων που απαιτούνται για την εκπλήρωση των δημοσίων και ιδιωτικών ελευθεριών που ορίζονται από ηθική άποψη.

Η αρχή της ποικιλομορφίας συνεπάγεται στην προώθηση της ικανοποίησης των ατομικών αιτημάτων, όχι με βάση το κέρδος, αλλά με βάση την ευημερία κάθε ατόμου, και την άσκηση των ατομικών ελευθεριών με βάση την αλληλεγγύη με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Η δικτύωση της κατανάλωσης και της παραγωγής οργανωμένη σε αμοιβαίες σχέσεις ανατροφοδότησης, με κατανομή εισοδήματος, είναι αυτό που επιτρέπει οικονομικά τη συνέπεια και την επέκταση αυτού του συστήματος βασισμένου στην αλληλεγγύη. Ως εκ τούτου, επιδιώκεται η ενσωμάτωση της κατανάλωσης, της παραγωγής και της πίστωσης σε ένα αρμονικό, αλληλεξαρτώμενο και

αυτοδιαχειριζόμενο σύστημα συλλογικά και δημοκρατικά προγραμματισμένο που εξυπηρετεί τον κοινό στόχο της εκπλήρωσης της ανάγκης να εξασφαλιστεί η ευημερία των ανθρώπων σε όλα τα επίπεδα με βιώσιμο τρόπο, συμπεριλαμβανομένων των τομέων όπως ο πολιτισμός, η τέχνη και η ψυχαγωγία.

Από πολιτική άποψη, τα δίκτυα συνεργασίας βασισμένα στην αλληλεγγύη υποστηρίζουν τη δημοκρατική διακυβέρνηση, επιδιώκοντας να εξασφαλιστεί ότι όλοι έχουν την ίδια δυνατότητα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων. Η ενίσχυση αυτή δεν αφορά μόνο τις δραστηριότητες παραγωγής και κατανάλωσης που εκτελούνται από τα δίκτυα αλλά αφορά και άλλους πολιτικούς τομείς της κοινωνίας, με στόχο την καταπολέμηση όλων των μορφών εκμετάλλευσης της εργασίας, της αλλοτρίωσης των καταναλωτών και της πολιτικής ή πολιτιστικής κυριαρχίας, τονίζοντας την αξία της ενεργού συμμετοχής του πολίτη στην αναζήτηση του κοινού καλού και τη συνεργασία μεταξύ των εθνών.

Δεδομένου ότι το δίκτυο, στην οικονομική του διάσταση, βασίζεται σε μια κοινωνική προσέγγιση προς την εργασία και την κατανάλωση, αποτελεί ταυτόχρονα ένα πολιτικό δίκτυο. Δηλαδή, ένα οικονομικό δίκτυο δεν μπορεί να επιβιώσει χωρίς τα μέλη του να υιοθετήσουν μια διαφορετική δέσμη αρχών που θα διέπουν τη συνύπαρξη μεταξύ των ανθρώπων, και συγκεκριμένα θα ξεπεράσουν τον ατομικισμό μέσω της συνεργασίας που βασίζεται στην αλληλεγγύη, αναζητώντας τον καλύτερο τρόπο για να καθιερωθεί η συλλογική και προσωπική άσκηση της ελευθερίας. Υπό τη δυναμική των δικτύων συνεργασίας που βασίζονται στην αλληλεγγύη, η ανησυχία (ή η επιθυμία) του άλλου για τη δική του διαφορά ισούται σε μικροπολιτικό επίπεδο, δράσεις για την προώθηση της πλήρωσης των διαφορετικών ατομικών αξιών, με μια ηθική προσέγγιση και με τον πληρέστερο τρόπο. Μακρο-περιβαλλοντικά συνεπάγεται τη διαρθρωτική μεταμόρφωση της κοινωνίας, καταστέλλοντας τη διχοτόμηση μεταξύ του δημιουργού της κοινωνικής ζήτησης και του πολιτικού δημιουργού, μέσω των δημοκρατικών μηχανισμών δημόσιας αυτοδιαχείρισης που ασκεί το δίκτυο. Με την προαγωγή των δημοσίων και ιδιωτικών ελευθεριών, η ανάπτυξη του δικτύου αυξάνει την πολιτική εξουσία -προσελκύοντας όλο και περισσότερα τμήματα της κοινωνίας στην πρόταση μιας μετα-καπιταλιστικής κοινωνίας- η οποία καθιστά δυνατή τη συγκρότηση ενός νέου κοινωνικού block, ικανού να επηρεάσει τα υποστηριζόμενα τμήματα με αμέτρητες μικρο-πολιτικές μοριακές επαναστάσεις και μετασχηματίζοντας τη δομή και τη διοίκηση των κυβερνήσεων και

κρατών.

Στον τομέα της πληροφόρησης και της εκπαίδευσης, τα δίκτυα συνεργασίας με βάση την αλληλεγγύη επιδιώκουν να προωθήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη διάδοση πληροφοριών και τη δημιουργία στοιχείων ερμηνείας που θα επιτρέψουν στα άτομα να ενισχύσουν τις γνώσεις τους και την ικανότητά τους να παράγουν και να ερμηνεύουν νέες γνώσεις απαραίτητες για τη λήψη αποφάσεων σε όλους τους τομείς της ζωής τους. Επιπρόσθετα, αυτό θα επιτρέψει την ανάκτηση της ευαισθησίας, της αυτοεκτίμησης και άλλων χαρακτηριστικών και αισθητικών στοιχείων που είναι απαραίτητα για την ευημερία του κάθε ατόμου και της κοινότητας στο σύνολό της.

Υπό αυτή την έννοια, θα πρέπει να τονιστεί η συνάφεια μιας εκ των ιδιοτήτων που είναι εγγενείς στο δίκτυο, δηλαδή της συνεχούς ροής πληροφοριών. Προωθώντας την ελεύθερη επικοινωνιακή αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών, εξασφαλίζοντας ότι όλοι έχουν τα υλικά μέσα για να μεταδίδουν και να λαμβάνουν μηνύματα προς και από οποιοδήποτε μέλος της, το δίκτυο υποστηρίζει τη ροή συναφών πληροφοριών που βασίζεται στην κοινωνία για συγκεκριμένες αποφάσεις σχετικά με τις διαφορετικές εκτιμήσεις των μελών του. Επίσης σε αυτόν τον τομέα απαιτούνται τα κατάλληλα μέσα για την ικανοποίηση των αιτημάτων για εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, επιστημονική και καλλιτεχνική ανάπτυξη -μεταξύ πολλών άλλων αναγκών- οι οποίες είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την άσκηση των ατομικών ελευθεριών και την ευημερία όλων.

Από ηθικής άποψης, τα δίκτυα συνεργασίας που βασίζονται στην κοινωνία προάγουν την αλληλεγγύη, δηλαδή τη δέσμευση για την ευημερία όλων, την ανησυχία (ή τη βούληση) του άλλου για την πολύτιμη διαφορετικότητα του, έτσι ώστε κάθε άτομο να μπορεί να απολαμβάνει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τις δημόσιες και ιδιωτικές ελευθερίες. Για να επιδιωχθεί αυτή η διαφορετικότητα, πρέπει να καλωσορίσουμε τις εθνοτικές, θρησκευτικές και κάθε έκφανσης πεποιθήσεις και διαφορές, κάθε μορφή ελπίδας, τέχνης και γλώσσας συνολικά, υποδεχόμενοι την ποικιλία των μορφών της ατομικής εκπλήρωσης της ανθρώπινης ελευθερίας που δεν αντιτίθενται στην άσκηση δημοσίων και ιδιωτικών ελευθεριών με ηθικό τρόπο. Η προαγωγή των ελευθεριών σημαίνει να εξασφαλίσουν οι άνθρωποι υλικές, πολιτικές, εκπαιδευτικές και ενημερωτικές συνθήκες για μια ηθική ύπαρξη με αλληλεγγύη.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΟΡΙΣΜΟΣ

Οι αλυσίδες της παραγωγής αποτελούνται από όλα τα στάδια που απαιτούνται για την παραγωγή, την διανομή και την εμπορία αγαθών ή υπηρεσιών έως ότου φθάσουν στην τελική τους κατανάλωση. Για ορισμένους, η έννοια περιλαμβάνει επίσης τη χρηματοδότηση προϊόντων, τις διαδικασίες ανάπτυξης και διαφήμισης, θεωρώντας ότι οι δαπάνες αυτές αποτελούν μέρος του τελικού κόστους, προσθέτοντας αξία στο κόστος το οποίο θα ανακτηθεί με την πώληση του προϊόντος. Με άλλα λόγια, μια παραγωγική αλυσίδα μπορεί να χαρτογραφηθεί αναγνωρίζοντας τα διαφορετικά είδη που καταναλώθηκαν ή τις διεργασίες που πραγματοποιήθηκαν για την παραγωγή ενός συγκεκριμένου αγαθού ή υπηρεσίας. Όταν εξετάζουμε τις παραγωγικές αλυσίδες στις οικονομίες των κρατών αρχίζουμε πάντα με την εξέταση του τελικού και παραγωγικού σταδίου κατανάλωσης, προκειμένου να κατανοήσουμε τους δεσμούς και τη ροή των εμπλεκόμενων υλικών, των πληροφοριών και των αξιών που κυκλοφορούν μέσα στα διαφορετικά παραγωγικά στάδια της διαδικασίας ανατροφοδότησης. Μια αναδιοργάνωση των παραγωγικών αλυσίδων με βάση την κοινωνία, ακολουθώντας μια λογική αφθονίας, αυξάνει τα κοινωνικά οφέλη των οικονομικών προσπαθειών καθώς εργάζονται για την υποστήριξη της κατανάλωσης εντός των δικτύων ανάλογα με την κατανομή του πλούτου.

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΣΗΜΑΣΙΑ. ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙΣ.

Τα συστήματα των δικτύων οικονομίας που βασίζονται στην κοινωνία δεν θεωρούν πάντοτε την ανάλυση και την ανασυγκρότηση των παραγωγικών αλυσίδων ως πολύ σημαντικές. Οι πρακτικές του δίκαιου εμπορίου, γενικά, δεν απαιτούν την πιστοποίηση των προμηθευτικών εισροών. Αρκεί η επιχείρηση που παράγει τα αγαθά να τηρεί τις δεοντολογικές και περιβαλλοντικές απαιτήσεις. Τα δίκτυα ανταλλαγής, εστιάζουν επίσης στο σημείο ανταλλαγής αγαθών και δεν παρέχουν μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την

παρέμβαση σε παραγωγικές αλυσίδες. Αντίθετα, άλλα πιο πολύπλοκα δίκτυα, τα οποία συγκεντρώνονται σε οργανισμούς κατανάλωσης, παραγωγής, εμπορίου και παροχής υπηρεσιών που βασίζονται στην κοινωνία, έχουν αρχίσει να αναπαράγουν στρατηγικές για την επέκταση και ενοποίησή τους, συνειδητοποιώντας την ανάγκη ενίσχυσης των παραγωγικών αλυσίδων μέσω μιας κοινωνικής προσέγγισης. Αυτή η προοδευτική ενίσχυση θα καταστεί δυνατή για τις οικονομίες που βασίζονται στην κοινωνία ώστε να γίνει σταδιακά ο κοινωνικά ηγεμονικός τρόπος παραγωγής και όχι απλώς μια δευτερεύουσα, κατευναστική ή συμπληρωματική σφαίρα της οικονομικής δραστηριότητας, που προορίζεται μόνο για τους φτωχούς πληθυσμούς ή εκείνους που περιθωριοποιούνται από τις καπιταλιστικές δυνάμεις.

Η βασική ιδέα πίσω από αυτή την ώθηση είναι να αντικατασταθούν οι προμηθευτές εισροών που λειτουργούν σύμφωνα με τις λογικές του κεφαλαίου, με τους προμηθευτές που λειτουργούν σύμφωνα με τις λογικές μιας κοινωνικής οικονομίας. Για την αντικατάσταση των εισροών που παράγονται με μη οικολογικό τρόπο, με άλλες που αναπτύσσονται με οικολογικά βιώσιμο τρόπο. Αυτό θα επέτρεπε τη διόρθωση της ροής αξιών⁹, ενισχύοντας ολόένα και περισσότερο την οικονομία που βασίζεται στην κοινωνία και προωθώντας μια κοινωνικά δίκαιη και οικολογικά αειφόρο ανάπτυξη. Για να επιτευχθεί αυτό, η πρόταση δεν είναι ένα συγκεντρωτικό σχέδιο που αποσκοπεί στο σχεδιασμό της συμμετοχής όλων των μελών που συμμετέχουν στην όλη παραγωγική αλυσίδα ενός συγκεκριμένου προϊόντος. Η στρατηγική είναι ταυτόχρονα απλούστερη αλλά και πιο πολύπλοκη.

Συνεπάγεται πως οι διάφοροι παράγοντες που βασίζονται στην κοινωνία και που εμπλέκονται στην παραγωγική αλυσίδα επιλέγουν προμηθευτές με βάση την κοινωνία, αν υπάρχουν, έναντι άλλων τύπων προμηθευτών. Αυτή η διαδικασία έχει ως στόχο την αντικατάσταση εισροών για την επίτευξη της οικολογικής και κοινωνικής βιωσιμότητας. Εάν δεν υπάρχουν οι εισροές, οι προμηθευτές και τα τοπικά δίκτυα πρέπει να αναλάβουν την παραγωγή τους. Όταν οι απαιτούμενες επενδύσεις υπερβαίνουν τις δυνατότητες των τοπικών δικτύων ή το επίπεδο κατανάλωσης του τοπικού δικτύου, τα περιφερειακά δίκτυα θα πρέπει να αξιολογήσουν καλύτερες επιλογές και, ως εκ τούτου, οι διαδικασίες θα πρέπει να είναι όλο και πιο οριζόντιες προσεγγίσεις.

---

⁹ Για τις “ροές αξίας” γίνεται αναφορά στο κείμενο “Αλληλέγγυα Οικονομία” της έκδοσης.

Για την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας και παραγωγής, η οργάνωση της τελικής και παραγωγικής κατανάλωσης είναι θεμελιώδης. Η δραστηριότητα των καταναλωτικών συνεταιρισμών και άλλων οργανωμένων ομάδων καταναλωτών αποδεικνύει ότι, οργανώνοντας τους εαυτούς τους, οι ίδιοι οι καταναλωτές είναι σε θέση να αυξήσουν την αγοραστική τους δύναμη και να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής τους, ενώ παράλληλα -αν ανήκουν σε κοινωνικά δίκτυα- καθιστούν δυνατό το εμπόριο των αγαθών που παράγονται από κοινωνικές επιχειρήσεις. Έτσι, η καινοτομία αυτού του συστήματος είναι ότι οι παραγωγικές αλυσίδες μπορούν να ενισχυθούν μέσω μιας κοινωνικής προσέγγισης που αρχίζει από την τελική και παραγωγική κατανάλωση, στο βαθμό που οι επιχειρήσεις της προμήθειας επιλέγονται σύμφωνα με τεχνικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια.

Η επιλογή αυτή στηρίζεται στην αντίληψη ότι το ποσό που καταβάλλουν οι καταναλωτές για το τελικό προϊόν όχι μόνο αυξάνει τη παραγωγή των επιχειρήσεων που πωλούν το τελικό προϊόν αλλά εμμέσως αυξάνεται και η παραγωγή των διαφόρων φορέων οι δραστηριότητές των οποίων εμπλέκονται στις εισροές, όντας ενσωματωμένες στο τελικό προϊόν που καταναλώνεται. Έτσι, η κατανάλωση του τελικού προϊόντος είναι αυτό που επιτρέπει στις εταιρείες των οποίων τα προϊόντα πωλούνται στο ένα άκρο της αλυσίδας, να κερδίσουν και να υπολογίσουν τα κέρδη που αντιστοιχούν στο τμήμα του προϊόντος που καταναλώνεται. Εν τω μεταξύ, καθώς το αλληλέγγυο δίκτυο ενδυναμώνει την παραγωγική αλυσίδα, έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει επιχειρήσεις προμήθειας - μέσω του κέρδους που είχε προηγουμένως συσσωρευτεί- σε εκείνα τα τμήματα της παραγωγικής αλυσίδας ως πλεόνασμα. Αυτό το πλεόνασμα επιστρέφει πίσω ώστε να τροφοδοτήσει την επέκταση του δικτύου. Με τον τρόπο αυτό, ένα δίκτυο που οργανώνει επιχειρήσεις ικανές να δημιουργήσουν ένα πλεόνασμα, μπορεί να αυξήσει τη συλλογική επανεπένδυση τέτοιων πλεονασμάτων σε νέες επιχειρήσεις ενισχύοντας την παραγωγική αλυσίδα του ίδιου του τελικού προϊόντος. Έτσι, πωλώντας το προϊόν στο ίδιο κόστος, μπορεί να υπάρξει σημαντική αύξηση του αριθμού των εργαζομένων στο δίκτυο, του αριθμού των αλληλέγγυων παραγωγικών επιχειρήσεων, του όγκου των εσόδων που διανέμονται στο δίκτυο ως μισθοί, του παραγόμενου πλεονάσματος και της ιδιοκτησίας του δικτύου.

Προκειμένου να προωθηθεί η διόρθωση των ροών αξίας ώστε να εξασφαλιστεί η ευημερία των καταναλωτών και η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, η βασική πρόταση

είναι να υπάρχει διαφοροποίηση της προσφοράς του τελικού προϊόντος, επιτρέποντας ταυτόχρονα την ενσωμάτωση των βασικών επιχειρήσεων σε διάφορες παραγωγικές αλυσίδες. Το αποτέλεσμα τέτοιων πολλαπλών συνδέσεων και ροών δικτύου, καθιστά τις επιχειρήσεις βιώσιμες λαμβάνοντας ένα σημαντικό όγκο σταθερής ζήτησης. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατόν να δημιουργηθούν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την προοδευτική αντικατάσταση των σχέσεων της καπιταλιστικής συσσώρευσης και για την επέκταση των σχέσεων παραγωγής και κατανάλωσης που βασίζονται στην αλληλεγγύη, στην κατανομή του παραγόμενου πλεονάσματος, στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στην αύξηση της κατανάλωσης μεταξύ των συμμετεχόντων και την ανάπτυξη μιας μεγάλης ποικιλίας προϊόντων και υπηρεσιών που διασφαλίζουν την ευημερία όλων όσων ασχολούνται με την εργασία και την κατανάλωση με βάση τη κοινωνία.

Ο EUCLIDES ANDRE MANCE ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΕΝΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥΣ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΣΤΗ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ. ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '90 ΕΔΩΣΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΩ ΕΙΝΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΠΟΛΛΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΟΠΩΣ Η «Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ». ΟΙ ΜΕΛΕΤΕΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΟΥΝ ΝΑ ΕΞΕΤΑΣΟΥΝ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΕΝΟΣ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ ΠΕΔΙΟΥ, ΟΠΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΘΕΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΣΧΗΜΑΤΙΖΟΝΤΑΣ ΜΙΑ ΜΕΤΑ-ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ.

